

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus egyházi, bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

„Pál Istennek szolgálja, Jézus Krisztusnak pedig apostola, az Isten választottainak hite és a kegyesség szerint való igazságnak megismerése szerint, az örök élet reménységére, melyet megígért az igazmondó Isten örök időknél előtte, megjelentette pedig a maga idejében az ő beszédét a prédikálás által, amely reám bízott a mi megtartó Istenünknek parancsolata szerint; Titusnak a közös hit szerint való igaz fiamnak: kegyelem, irgalmasság és béke az Atya Istentől és az Ur Jézus Krisztustól, a mi Megtartónktól.“
(Titus* 1, 1—4.)

Pál apostol Isten szolgájának mondja magát; Isten szolgájának annyiban, amennyiben az Isten felfogadta, hogy evangéliomát hirdesse az embereknek. E felfogadás Jézus által történt, ki Pált kiküldötte, hogy általa megismerjék a népek a kiválasztottaknak hitét, az igaz hitet. Az igaz hitnek hirdetésére való eme felszólítás igen helyén van most az újév kezdetén, különösen azok számára, kiket az Ur szintén arra rendelt, hogy egész nap és egész éjjel szüntelen ne hallgassanak az ő akaratáról. Hiszen annyiféle nézet uralkodik Krisztus tanáról nemcsak a különböző egyházak és felekezetek között, hanem magában egy egyházban, a mi ágostai hitvallású evangélikus egyházunkban is! Az egyik pozitívnek vallja magát, egy másik liberálisnak, egy harmadik meg már épen mindent tagad. Sok ellenség fenyegeti az egyházat s a keresztyén vallást: a modern természet-tudomány, mely sok tekintetben megrontja az emberekben az

* Titus születésénél fogva görög volt s már Antiokhiában Pál mellett találjuk. Az apostol 3. hittérítő utja alkalmával ismét vele van s az apostol küldetésében Korintusba ment. Mikor Pál első római fogsága után a keleti gyülekezeteket újra meglátogatta s Krétába is eljutott, távozáskor Titust hagyta a szigeten, hogy a gyülekezetet rendezze. Ide írta az apostol levelét, melynek magyarázatát ez évben feladatunkul tűztük.

Istenben való hitet, a modern bölcsészet, mely az Isten helyébe az „én“-t állítja s az erkölcsi értékeket átváltoztatja, a modern theológia, mely aláásta a nép előtt a bibliának és minden szentnek tekintélyét, a szociális elvek, melyek elkeseredett harcot folytatnak azon egyház ellen, mely először törekedett a társadalmi bajok orvoslására; szóval az egész modern világnézet, mely az emberi gondolkodás és érzelem terén valóságos forradalmat idézett elő.

Sulyos bizony egyházunk helyzete, de szolgáljon vigaszul, hogy nem először van ez így s az egyház még is mindig győztesen s megerősödve emelkedett ki veszélyes helyzetéből. Pál apostol korában is már konkolyt vetett az ellenség az evangéliom tiszta buzája közé és zsidós tévtanokat azok, kik azt vallották, hogy Istent ismerik, de cselekedeteikkel tagadták s istentelen életet éltek (Tit. 1, 16). S e téves irány magában az egyházban volt; mert az ezen kívül állókhoz az apostolnak, saját szavai szerint, nincsen köze (I. Kor. 5, 12): azokat majd az Isten ítéli meg. Ő csak az egyházat akarta megtisztítani.

Azért mi is első sorban az ebben támadt bajokat igyekezzünk orvosolni. De ennek legelső feltétele, *hogy mi megismerjük azt az igazságot, mely a kegyesség szerint való.* Minden harcnak elengedhetetlen követelménye, hogy a harcolók tisztában legyenek azzal, amiért küzdenek. S épen e téren nagy a panasz: nem ismerjük a tiszta keresztyén kegyesség szerint való igazságot. Beszélünk orthodoxiáról, liberális theológiáról, közvetítő irányról. Pedig a keresztyén igazságot sem a *holt* orthodoxia, sem a mindent megtagadó liberális irány nem bírja; mert a keresztyén igazság nem az emberek gondolkodásából folyó, hanem a szivben élő: élet, mely éltet. S boldogok, kik éheznek és szomjuhozzák ezt az igazságot, mert igazságra jutván megelégtetnek. Vajha mi ezek közé tartoznánk!

Keresztyén beszéden senki sem épül, ha nem az igazság erejével hangzik az. S igen sokszor épen a keresztyén hitszónokokat vádolják igaztalansággal. Azért, mert vannak, kik igazságot igyekeznek hirdetni, holott még maguk sem ismerték azt meg, kik bűnbánatra szólítanak fel, holott maguk is még a bűn fertőjében fetrengenek. Azért a keresztyén kegyesség szerint való igazság megismerésére törekedjünk. S ha megtalálva ezt,

hirdetjük s az emberek mégis igazságtalansággal vádolnak, az minket ne zavarjon. Pál apostol sem riadt vissza elleneinek támadása miatt az igazság hirdetésétől, mert *apostol volt ő az örök élet reménységére*. Nem várt földi jutalmat, jól tudván, hogy az evangéliomot nem akarata szerint hirdeti, hanem kényszerűségből. De az örök élet reményét nem vesztette el soha. Ez volt támasza az evangéliomon való szolgálatában. Ami szolgálatunk is csak az örök élet reménységére való szolgálat. Igaz ugyan, hogy az örök élet eddig még csak ígéret, de Krisztusban megmutattatott az ut, mely hozzá vezet. Mert ő az, kinek feltámadása által az Isten minket az ő nagy irgalmassága szerint ujjonnan szült élő reménységre. (I. Pét. 1, 3.)

Uj esztendőt értünk meg, melynek eseményei még a jövő titokzatos fátyola alatt rejtőznek. Egyet azonban biztosan tudunk, hogy az örök életnek ígérete, melyet az igazmondó Isten örök időknél előtte tett, ebben az évben is fenáll még; s amint az Isten akkor megjelentette beszédét a prédikálás által, ezentúl is nyilvánvalóvá teszi az ő ígéjének hirdetése által. De csakis az Ő ígéjének hirdetése által.

Ennek a hirdetésnek alapja a hit, melyet Pál is Titusnak lelkére köt, midőn *közös hit szerint való igaz fiának* mondja. Az apostol nem állítja magát Titus fölé, mintha ő neki magasabb hite volna, mert egy a hit. Csak fiának tekinti, mert ő szülte a Krisztus Jézusban az evangéliom által. Egy hitük lévén, Titus szolgálatára lehet az apostolnak az evangéliom hirdetésében, abban a munkában, melyet csak az imént nagyszerű célja szerint rajzolt. De nem a maga erejéből, mert mindenre csak a Krisztusban van erőnk, aki minket megerősít (Filip. 4, 13). Azért az apostol is kegyelmet, irgalmasságot és békességet kíván tanítványának az Atya Istentől és az Ur Jézus Krisztustól, a mi megtartónktól. Istennek kegyelméből vagyunk, ami vagyunk és az ő kegyelméből jutunk hitre is. Irgalmassága folytán könyörületességre indul irántunk bűnös emberek iránt s egyszülött fiát adta nekünk, hogy kiszabadítson bennünket az ördög hatalmából s békességre vezessen. Erre a békességre törekedjünk, a tiszta lelkiismeret békéjére s ha elértük, legyünk rajta, hogy másokat is hozzá vezessünk.

A mi zászlónk.

Ismeretes, hogy milyen nagy szerepet játszik a zászló az emberiség történetében. A hazafi szive lelkesebben dobog a nemzeti lobogó láttára, a katona kész vérét és életét feláldozni a zászló becsületéért.

Nekünk is van egy szent zászlónk, melyet fennen lobogtatunk, hogy meglássa és köréje gyülekezzen minden istenfelő lélek, a *kereszt*, melyet a Golgotán avatott Isten népének jelvényévé az Üdvözítő, s mely ma is tüntető fényben ragyog a hívők egén ama Konstantinnak megjelent felírással: *In hoc signo vinces* — e jelben győzni fogsz!

Igaz, már Pál apostol megmondta, hogy a „keresztről való beszéd bolondság azoknak, akik elvesznek; de nekünk — tette hozzá — kik megtartatunk, Istennek ereje!” (I. Kor. 1, 18). A mai veszni indult korban az egyházon kívül és belül állók egyre sokasodó tömege mind hangosabban hirdeti, hogy bolondság amit apáink hittek, mese amit az írás tanít. De vajon jobb, nemesebb, becsületesebb lett-e a hitetlenség által az emberiség? Sőt nem lesz-e mindinkább általánossá a panasz az erkölcsök elfajulása s az emberek eldurvulása miatt?! Nekem bizony úgy tetszik, mintha az az ember, az a nép, mely hitét megtagadja, legnemesebb szervét, szivét tépné ki s dobna el magától.

Azért, hogy mi is el ne vesszünk, hanem inkább megtartassunk s másokat is megtarthassunk, a hithűség ébresztését, fejlesztését s ápolását irtuk első cél gyanánt lobogónkra.

Egyetemes felügyelőnk utolsó közgyűlési megnyitó beszédében a presbiteri szövetség jelszavát idézte: „Lampades multae, sed una lux.” (A lámpa sok, de a fény egy). Ez igaz, csakhogy az az egy fény is különféle helyeken, időben és körülmények között különféleképen nyilvánul, s minél tökéletesebb a lámpa, annál szebb, tisztább, világosabb a belőle kiáradó fény is. Ennek kiemelését s az arra való utalást, hogy egyházunk, az ágost. hitv. evangélikus egyház, a legtökéletesebb lámpa, mivel a világ világossága: Jézus Krisztus a legtisztábban és legfényesebben ezen egyházban jelentette ki magát, sajnosan nélkülöztük ama beszédben. Mintha bizony magunk is kételkednénk benne, vagy nem mernők hangoztatni, hogy egyházunk, az ágost. hitv. evangélikus egyház, az igaz keresztyén egyház, mert Isten Igéje csak ezen egyházban hirdettetik tisztán és hamisítatlanul s a szent-ségek csak egyházunkban szolgáltathatnak ki Krisztus rendelése szerint.

Mivel ennek tudata saját hűveink nagy részénél is eltűnt, annyival inkább, mert sajnós, a magunk soraiban is vannak elegendő, kik ezt a meggyőződést s a belőle folyó egyházi önértetést nemhogy fejleszteni, hanem inkább aláásni igyekeznek, azért vagyunk olyan züllött, olyan tehetetlen helyzetben. Lapunk mint a múltban, úgy ezentúl is mindég és mindenütt rá fog mutatni az ebből folyó félszregségre s mint eddig, úgy ezentúl is *követelni* fogja, hogy *egyházunk hitvallásszerű tana* érvényesüljön úgy templomi szószékeinken mint *theológiai akadémiáink tanszékein*.

Ézen a téren nem ismerünk megalkuvást, mivel az *igazság csak egy*, s egyik legfontosabb misszióknak tekintjük, hogy az egyházunk hitvallási irataiban lefektetett tiszta keresztyén hitigazság ismét érvényre jusson s áthassa egyházunkat összes tagjaiban s megnyilatkozzék egyházunk összes életnyilvánulásaiban.

De az igazság birtoka oly gazdaggá tesz, hogy ezen Isten kegyelméből birt égi kincsből másoknak is juttathatunk. S ez adja meg az érintkezési pontot a keresztyén anyaszentegyház többi részeivel. A református és katolikus egyház is egy-egy lámpa. Igaz, hogy ezen lámpák szerkezete itt-ott hiányos, amiért a belőlük kiáradó világosság sugarai is hol megtörnek, hol meg elhomályosúlnak, de az ezen lámpákból kiáradó fény is a Krisztusból eredő világosság, mert hiszen: „Egy az Ur, egy a hit, egy a keresztség; egy az Isten és mindeneknek atyja, aki mindeneknek felette van és mindenek által és mindnyájatokban munkálkodik“ (Eféz. 4, 5—6).

Azért míg egyrészt egyházunk igazát mindég és minden téren kimutatni és megvédeni törekszünk, másrészt nem zárkozunk el a többi keresztyén egyházzal való érintkezéstől sem s élénk figyelemmel kísérünk ott is minden *positív* alapon folyó komoly egyházi munkát. Hiszen annyi ellenség támadja ma minden oldalról a keresztyénséget, hogy megbocsáthatatlan véték volna, mit nem tudnánk Isten ítélőszéke előtt igazolni, ha egymással hadakozva, kölcsönösen gyengitenők positionkat. Még a katholicizmussal, a keresztyénség ezen, nézetünk szerint legelfajultabb nyilvánulási alakjával is annyi közös szál köt össze, hogy a nyílt hitelenség s ádáz egyházgyűlölet ellen nem volna lehetetlen az együttes fellépés, ha t. i. a katholicismus csak mint vallási tényező szerepelne s nem sülyedne egyre mélyebben a politika ingoványába. Ettől a politikai katholicismustól, mely mint klerikalizmus vagy ultramontanizmus könyörtelen következetességgel mindent és mindenkit járma alá akar igazni, természetesen egy egész világ választ el. Ez ellen küzdeni, tőle óvni, cselszövényeit leleplezni, sötétségébe a tiszta evangélium mécsével bevilágítani, s a rabságába esett lelkeket, ahol lehet, Isten fiai dicsőségének szabadságára visszavezetni, mint eddig, úgy ezentúl is egyik legfontosabb feladatunk lesz.

Zászlónk másik jelszava: *gyakorlati keresztyénség*. Tagadhatatlan, hogy korunkban az emberiséget, mint soha előbb, gyakorlati kérdések foglalkoztatják s talán azért fordulnak el nálunk oly sokan az egyháztól s vetik meg annyira a keresztyénséget, mivel eddig oly kevés figyelmet fordítottunk Pál apostol ama aranymondására: „És ha jövendőt tudok is mondani, és minden titkot, és minden tudományt ismerek is; és ha egész hitem van is, úgyannyira, hogy hegyeket mozdíthatok ki helyökről, *szereket pedig nincsen én bennem, semmi vagyok*“ (I. Kor. 13, 2).

Amire szükségünk, égető szükségünk van, az a *szereketben munkálkodó hit*, melyet a külföld protestáns egyházaiban csodálattal szemlélünk, de a melynek nálunk még csak alapvonásai domborodnak ki.

Ez a szereketben munkálkodó hit áldozott a múlt évben a protestáns külföldön 124,052.880 koronát az evangélikus misszióra s indított 18.499

embert, hogy lemondva minden kényelemről hirdessék az evangéliumot minden népeknek. Lapunk 11 évi fáradságot nem ismerő s a hitetlenségből folyó minden ellentmondást leküzdő munkásságának egyik kedves gyümölcse, hogy ez év elején végre megtarthatjuk a magyarhoni ág. h. evang. misszióegyesület alakuló közgyűlését. Vajha volna annyi szeretetben munkás hitünk, hogy az alakulást lankadatlan munkásság követné, úgy hogy az egyesület idővel egyházunk nagyságához méltó működést fejthessen ki.

Németország tavaly két nagy fiának: Löhe Vilmosnak és Wichern János Henriknek 100-ik születési évfordulóját ünnepelte. Az előbbi a neuendetelsai világhírű lutheránus belmissziói telep, a másik a hamburgi nem kevésbé híres „Rauhes Haus“ alapítója. A mustármag, melyet ezek elvetettek, ott azóta már az egész hatalmas birodalmat beágazó terebélyes fáva fejlődött s nem képzelhető olyan emberi és társadalmi nyomor, melynek enyhítésére a belmissziói munkásság egy-egy ága ki nem terjeszkednék. Az e célból kiképezett diakonisszák és diakónusok egymással nemes versenyre kelve gyógyítják népük, hitsorsosaik, hazai társadalmuk sajtó sebeit s vonják ezzel az egyháztól elhidegültek ezreit vissza a Krisztus keresztségéhez.

Nálunk a belmisszióról még csak beszélni kezdünk. Ha van itt-ott egy-egy árvaházunk, kórházunk vagy más intézményünk, az többnyire csak tengődik, sokszor ezen legnemesebb, de egyúttal legnehezebb munkatérre teljesen alkalmatlan emberek vezetése alatt. Pozsonyi diakonissza-anyaházunk, melyet egyetlen gyülekezetünk hívott létre s tart fenn, egy erre a célra teljesen alkalmatlan épületben sinylődik; diakónusok kiképzésére nem is gondolunk. Hiszen akad egy-egy a tanítói pályára alkalmatlannak bizonyult ember, akit aztán a százszorta nehezebb és felelősségteljesebb árvaatyai vagy más fontos belmissziói tisztre megfelelőnek tartunk.

Mi is százados évfordulóhoz közeledünk, a reformáció 400-ik évfordulójához. Már többször esett róla szó, itt-ott indítvány is tétetett, de eddig úgy látszik, még magok az indítványozók sem teszik meg mindenütt azt, amit másoknak ajánlottak.

Mi mint eddig, úgy ezentúl is lankadatlanul hirdetjük: *tegyük a közeledő reformációi emlékünnepet fontos belmissziói alkotásokkal emlékeztetéssé.* Tegyük meg mindent, hogy a pozsonyi diakonissza-anyaház az összegyház segélyezésével kórházzal összekötött megfelelő új épületbe kerüljön, alapítsunk minden kerületben konfirmandusok otthonával összekötött árvaházat, szervezzünk az egyik árvaház mellett diakónusképző intézetet; alakuljon minden esperességben belmissziói egyesület, minden gyülekezetben nőegylet, szóval lépünk sorompóba, hogy a szeretetben munkálkodó hit nálunk is látható alakot öltön a belmisszió alkotásaiban s hozzájáruljon az egyházi és társadalmi bajok enyhítéséhez!

Hogy a magunk részéről is előmozdithassuk ezen célok megvalósítását, lapunkban tavaly *belmissziói emlékalap* gyűjtésébe kezdtünk, s annak növelését ez évben is olvasóink figyelmébe ajánljuk. A begyűlt összeget mint alapítványt a jubileumi évben fogjuk valamely legfontosabb belmissziói célra fordítani.

Ime, e köré a zászló köré szólítjuk egyházunk buzgó tagjait, lelkes vezető férfiai. A hitűség ápolása s a szeretetben munkálkodó hit fejlesztése, hitvalláshűség s bel- és külmissziói munkásság azon jelszavak, melyeket zászlónkra irtunk s melyek megvalósítása érdekében a kereszt jegyében lépünk lapunk XII. évfolyamába.

Mert csak ha az apostollal szólhatunk: „Nekem pedig ne legyen másban dicsekedésem, hanem a mi Urunk Jézus Krisztus keresztjében, aki által nékem megfeszítettett a világ és én is a világnak“ (Gal. 6, 14.), csak akkor érhetünk el egyházunkban az Ur dicsőségére nagy dolgokat.

Ágfalva.

Scholtz Ödön.

Tanulmányozzuk egyházunk hitvallási iratait!

Klopstock „Messiás“-áról mondotta egyszer valaki, hogy többen dicsérik, mint ahányan olvassák.

Egyházunk hitvallási iratairól megfordítva azt lehet mondani, hogy sokkalta többen ócsárolják, mint ahányan olvassák és ismerik, még olyanok is, akiknek feltétlenül ismerniök kellene. Ez nem jól van. De nem azt kívánom, hogy hitvallási iratainknak a *Klopstock* üres dicsőségében legyen részük; mert a lehangosabb dicsőítésük sem ér semmit, ha nem alapul a tárgy beható ismeretén.

Alaptalan ócsárlás és alaptalan dicsőítés egyaránt „a gonosztól van.“

Sokért nem adnám, hogy kevéssel ama nap előtt, amelyen magamat az Isten igéjének a teljes szentírás és egyházunk hitvallási iratai, nevezetesen a „meg nem másított“ ágostai hitvallás értelmében való hirdetésére esküvel köteleztem, sikerült a *Conkordia-könyv* első olvasását befejeznem s külföldi tanulmányi időm legkedvesebb emlékeihez tartoznak azok az esti és éjjeli órák, amelyeket két jó barát társaságában hitvallási irataink olvasásába és azok tételein való elmélkedésbe és vitatkozásba elmerülve töltöttem. Igaz, hogy hitvallási irataink megismerése azt az eskütételt nemcsak megkönnyítette, hanem bizonyos tekintetben meg is nehezítette; de hát nem azért van a lelkiismeret, hogy minden könnyen menjen, és legalább tudtam, mire teszek esküt és mely irányban kell tovább mennem és tovább dolgoznom. Azt hittem és hiszem ma is, hogy ezzel csak egy magától értetődő kötelességnek tettem eleget. Szóval, amit kívánok, nem lehetetlenség, hanem egyszerűen kötelesség, és pedig nemcsak az egyház, hanem épügy önmagunk iránti kötelesség, és nem csupán az igének már felavatott szolgálaira, hanem épügy a felavatandókra nézve is.

Olvassuk tehát és tanulmányozzuk minél behatóbban egyházunk hitvallási iratait, mert csak így ismerhetjük meg azoknak *valódi értékét* és maradunk egyenlően távol úgy *le-* mint *túlbecsülésüktől*. A magam részéről legalább mindegyikben ártalmas szélsőséget látok. Az egyik szélsőségbe esnek azok, akik a hitvallási iratokban nem látnak mást, mint az egyház multjának megkövült emlékeit, amelyeket el kell távolítani a protestantizmus útjából s a lomtárba vetni, hogy egészségesen tovább fejlődhessék. Ezek

az egyház multja és jelene közötti szellemi kapcsolatot szétszakítják s épen ezzel maguk akadályozzák meg azt, amire állítólag törekednek: az egyházi élet egészszéges tovafejlesztését. A másik szélsőségbe azok esnek, akik a hitvallási iratokat oly csalhatatlan tekintélyű okmányoknak tekintik, amelyekben az egyház tana egyszersmindenkorra érvényes módon van megállapítva, úgy hogy a tőlük való minden legcsekélyebb eltérés veszedelmes eretnekségnek bélyegzendő. Ez a felfogás — hogy egyebet ne említsek — maguknak hitvallási iratainknak meghatározásaival ellenkezik, és pedig azéival is, amelyet az orthodoxia legerősebb védőbástyájának szoktak tekinteni: a *Formula Concordiae* tételeivel, amelyek a keresztyén tan dolgában kétségbevonhatatlan tekintéllyel csak a szentírást ruházzák fel s minden egyéb iratot és hitvallást kifejezetten és határozottan a szentírás „bírói“ tekintélyének rendelnek alája és a szymbolikus iratoknak mindenekelőtt *saját korukra* vonatkozó jelentőségét hangsúlyozzák (l. a F. C. bevezetését, különösen a 7. és 8. pontot). Ennek a pozitív irányban túlzó felfogásnak a mértékével mérve tényleg oly theologusok sem menekedhetnek meg az eretnekség vádjától, mint *Thomasius*, *Hofmann* avagy *Frank* (Thomasius pl. a maga kenotikus elméletével öntudatosan eltér a F. C. 612, 39. és 773, 49. pontjaitól); de azt hiszem, hogy *ennek* a felfogásnak ma már alig akad komoly híve a tudományosan képzett theologusok között s a negatív szélsőség elleni küzdelem manapság hasonlíthatatlanul aktuálisabb és szükségesebb, mint a másik túlzás ellen való vitázás, mely engem mindig arra a jó öreg papra emlékeztet, — immár búcsut mondott a theologia viatorumnak — aki egyebek között egyszer ilyenformán buzdította hiveit: „Az Isten őrizzen bennünket attól a *bigottságtól*,“ — pedig még a vallásosság sem igen bántotta hiveit, semhogy a bigottságtól kellett volna félteni. Mindkét szélsőség alaphibája egyébként — hogy ezt még tisztán elméleti érdekből megjegyzzem — a *történetietlen* felfogásban rejlik; az egyik szétszakítja, a másik megakasztja azt az organikus történelmi folyamatot, mely az egyházi tant is szükségképen a maga hatáskörébe vonja.

Miben áll tehát a hitvallási iratok igazi értéke és jelentősége? Épen abban, hogy *hitvallást* tartalmaznak és pedig nem csupán *egyéni* hitvallást, hanem *egyházunk* hitvallását. Hogy pedig annak vallásos szempontból milyen nagy jelentősége van, azt épen nekünk magyaroknak volna könnyű belátni, akiknek a „vallás“ egyetemes fogalmának jelzésére is oly szavunk van, a melynek *eredeti* jelentése a „hitvallás“ szóval szinte azonos. A szívnek teljességéből szól a száj; és ha a szív vallásos *hittel* van tele, önkéntelenül *hitvallásra* nyílnak az ajkak, hogy feleletet adjanak az Isten igéjére, mely a szívet megragadta és benne új életet, új világot teremtett. Ez a hitvallás egyszerű *lélektani* alapja. Ehhez járulnak azok a nagy *paedagógiai* és *történelmi* érdekek és motívumok, a melyek az egyházat arra birták, hogy — különösen életének egyes fordulópontjain — a maga hitvallását határozott tételekbe és írásba foglalja s ezzel a maga vallásos köztudatának egységét és tisztaságát biztosítsa, a nélkül, hogy ezzel a keresztyén igazság ősforrását, az Isten igéjének teljét kimeríteni tudta

vagy akarta volna. Szóval a hitvallási iratok az *egyház hitének* produktumai és történeti okmányai és mint ilyenek a szentírás mellett és az után a legbecsesebbek ama szellemi kapcsok között, a melyek a keresztyénség különböző, egymást felváltó nemzedékeit a *hitnek* egységében összefűzik. *Ez a hit* az Ur Lelkének szülötte és adománya a szivekben és ez lényegileg ugyanaz marad, bármily különböző alakban fejezi is ki magát az idők folyamán, a különböző korszükségelemeknek megfelelően. *Ez a hit* ad hitvallási iratainknak maradandó értéket és viszont azokban csak annyi a maradandó elem, a mennyit *ebből a hitből* magukban foglalnak, míg ellenben az a theologiai tudományos felfogás, mely a hitről való gondolkodásból származik s hitvallási iratainkban is kisebb-nagyobb mértékben visszatükröződik, mulandó és változandó, és nagy tévedés volna azt hinni, hogy *csak* a 17. század tudományos teológiája áll egyházunk *hitvallási* alapján. Igaz ugyan, hogy hitvallási irataink, igen becses *theologiai* elemeket is tartalmaznak; de mint egyházunk egyszerű tagjai és szolgálói, hitvallási iratainkban elsősorban nem *teológiát*, hanem *hitet*, a Lélektől született, a szívnek teljességéből szóló hitet keresünk és ha keresünk, találunk is bőven, oly bőven, hogy csak hálát adhatunk a jó Istennek azért a nagy kincsért, mely hitvallási irataink szántóföldjében rejlik. Nem vehetem sorra hitvallási iratainkat, hogy ebből a szempontból előttünk feltáruló gazdagságukat részletesen jellemezzem, csak azt jegyzem meg, hogy az a sokat gáncsolt *Formula Concordiae* is, a melyben aránylag legtöbb a theologiai tudományos elem, éppenséggel nem szegény ama kincsekben és egyes helyeken látszólag szörszálhasogató fejtegetései sem akarnak mást, mint az egyszerű keresztyén hitnek vitális érdekeit megvédelmezni. (L. pl. a 8. cikket Krisztus személyéről).

A ki ebben a világításban olvassa és tanulmányozza egyházunk hitvallási iratait, az bizonyára hálával épül azok tartalmán s nem egy helyen úgy jár, mint *Harless*, a ki önéletírásának tanúsága szerint („Bruchstücke aus dem Leben eines süddeutschen Theologen“; igen tanulságos könyv!) egyházunk hitvallási iratainak olvasása közben nagy csodálkozással látta, hogy tartalmuk mennyire összevág azzal, a miről hitbeli tapasztalata útján meggyőződött volt. — Csak ezen az úton juthatunk mi is hitvallási irataink igazi értékének felismerésére és megbecsülésére.

Sopron.

Pröhle Károly,
theol. tanár.

Bodelschwingh lelkész turfatelepe.

Irta: Wallrabenstein Jakab.

(5 képpel.)

Lapunkban már többször igyekeztem olvasóink figyelmét Bethelre irányítani, mely hely nekem világos, kézzel fogható bizonyítéka az Isten lételének, mely helyen szóról-szóra valósul ama Krisztusi parancs: „Szeresd felebarátodat mint tenmagad.“ Bethelben, a belmisszióknak ezen virágzó

mezején, óráról-óra ismétlődik az irgalmas samaritanus könyörületeselekedete. Itt bekötözik a testi sebeken kívül, a bűntől kapott sebeket is. A betegek sebeibe a hit olaját öntik s így sokakat, kik testileg-lelkileg elbuktak, elzüllöttek, felsegítenek ismét a helyes ösvényre, gondjukat viselik s támaszt nyújtanak, hogy ne bukjanak el ismét. Mikép hajdan az ige testet öltött s lejött az emberekhez, úgy testet ölt Bethelben a bibliának minden igéje, amit látni s tapasztalni, a hívő léleknek jól esik.

Bodelschwingh lelkész, kiről csaknem elmondhatjuk, hogy a belmisszió terén egymaga annyit tett, mint a többi együttvéve, könyörületességre indult az elzüllött koldusok, vándorlegények s munkanélküliek iránt; valamint az intelligensebb osztály erkölcsileg bukottai, hajótöröttei iránt. Szerette volna mindnyájukat kirántani abból a posványból, melybe estek, különösen azokat, kik nem önhibájuk folytán buktak el, s kiknek még van hajlamuk becsületes munkával kenyerüket keresni. Mivel a szeretet találékony, ő is talált utat és módot arra, mikép segíthet bünbe merült testvéreire.

Megvett egy 6000 Morgen*) nagyságú lápot, melynek segítségével megkezdte mentőakcióját. Ugyan mit lehet egy láppal, mocsárral kezdeni Isten országa érdekében? Hogy lehet ezzel bünösöket megtéríteni? Mire jó az? Ugyanaz a kérdés hangzott el egykor Nátánael ajkáról: „Názáretből támadhat-e valami jó?” Feleletünk egybehangzik Fülöp feleletével: „Jere és lásd meg!”

Jer kedves olvasóm, lásd meg mire jó a „Wietingsmoor“-nak nevezett láp, mikép használtatik fel Isten országa érdekében.

Betheltől 3 óra hosszát vonattal kell menni míg elérjük az észak-német alföldnek szélét. Tekintetünk végig siklik a beláthatatlan síkságon, mely innen egészen a tengerig terjed. Ezen a síkságban fekszik a Wietingsmoornak nevezett láp. Már messziről látszanak a lápban épített házak s a templomnak kicsiny tornya. A vándorra, vagy látogatóra jóleső benyomást tesz, ha az egyhangú síkságban megpillantja a templomot s azt a néhány házat, melyet hangyaszorgalommal, nagy áldozatok árán, emeltek a hívők — a hitetlenek, a harcban erősek — az elesettek, legyőzöttek számára.

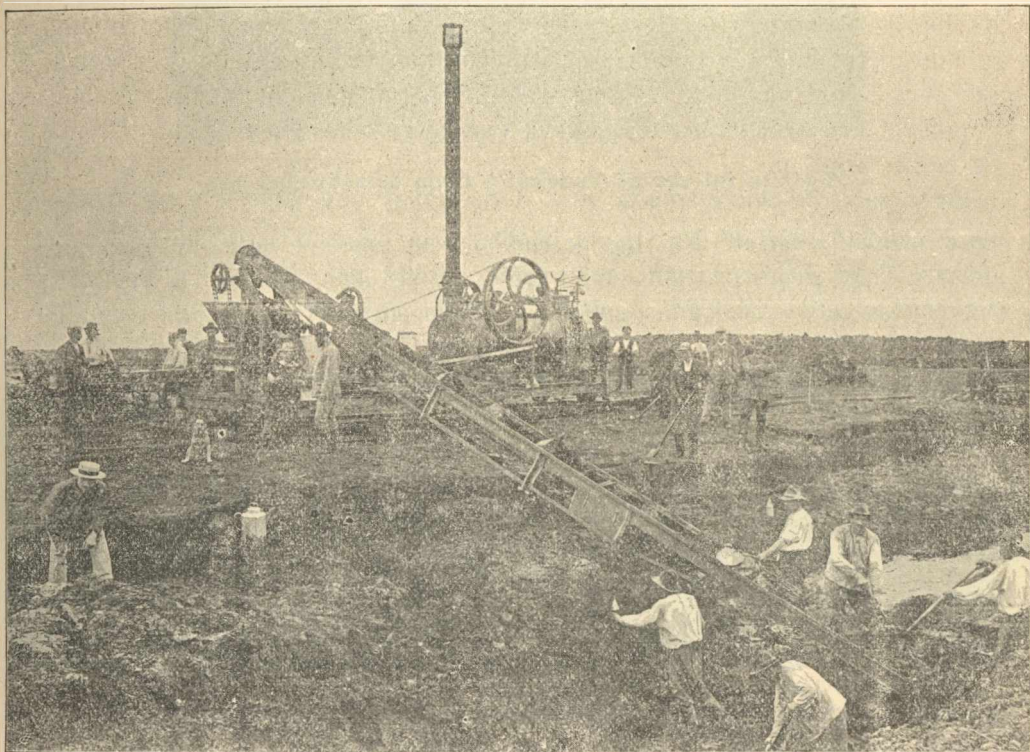
A beláthatatlan lápba érve, bizonyos idegenszerű érzés vesz rajtunk erőt; szemünknek szokatlan az az ezerféle színben pompázó virág lepel, mely az egész lápot borítja; lábunk alatt kong a föld, mintha belül üres volna; ha valaki szemközt jó velünk, már messziről érezzük, mint rezeg a talaj, érezzük, hogy nem állunk szilárd alapon s ez nyugtalanít. Az erősen illatos levegő mámorító hatással van reánk. A végtelennek szemlélete, a mély csend, melyet csak a szorgoskodó méhek millióinak egyhangú zümögése zavar meg; mindez felemelőleg hat reánk, szinte érezzük, hogy szent ez a föld, melyen állunk. Látjuk, hogy évszázadok s évezredek munkája fekszik előttünk, mely hangosan hirdeti a teremő Istennek csodálatos működését s atyai gondviselését.

Azelőtt, ki tudja hány száz évvel, ez a nagykiterjedésű láp, mélyebben fekvő földterület volt, melyen pusztai növények, nyírfák, lucfenyők s

*) Egy Morgen 36 ár, egy ár 100 m², tehát egy Morgen 3600 m².

tölgyfák nőttek. Erről a mélyen fekvő területről a víz az Aue folyó felé folyt le. Idővel azonban a homok fúvás s az elhaló növények által a vízlefolvás meg lett akadályozva s így lassanként mocsárrá — láppá változott át; ebben a mocsárban mindenféle mocsári növény dúsan nőtt. Az évről-évre elhaló növények a vízbe merültek, hol azonban nem rothadtak el, hanem elturfásodtak. A fák természetesen nemsokára kipusztultak, földfeletti részük elkorhadt; földalatti részük még ma is meg van, jeléül annak, hogy valamikor itt szép erdő állott. Így folytatódott ez a mai napig, egyik növényréteg a másikra halmozódott, úgy, hogy ma már 5–6

Turfagyártás.

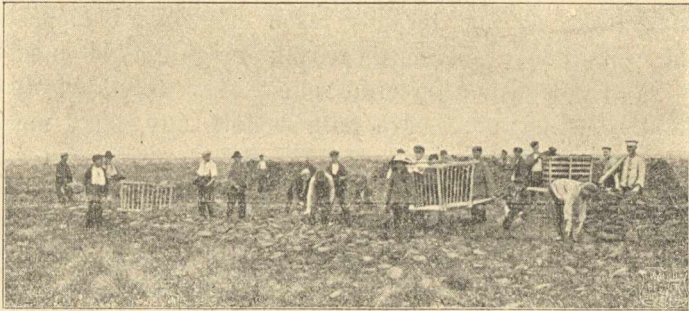
méter magas turfa réteg van, mely azonkívül hóggy kitünő tüzelő anyag, még mindenféle más célra is fordítható.

Ebből az óriási lápból szerzett Bodelschwingh lelkész egy jókora darabot, s 1899-ben küldte az első Hausvatert néhány emberrel oda, hogy a pusztát bevegység, otthont létesítsenek a vándorlók, munkanélküliek s más szerencsétlenek számára. Munkát adni a munkanélkülieknek, alkalmat a csavargóknak a javulásra, az volt a cél, s mivel a lápban télen-nyáron akad dolog, azért ez a cél el is érhető.

Első feladat az otthon felépítése után az volt, hogy egy jókora területet megművelhetővé tegyenek. Csatornázással, vízlecsapolás útján sikerült egy 700 Morgen nagyságú területet vízmentessé tenni, majdnem

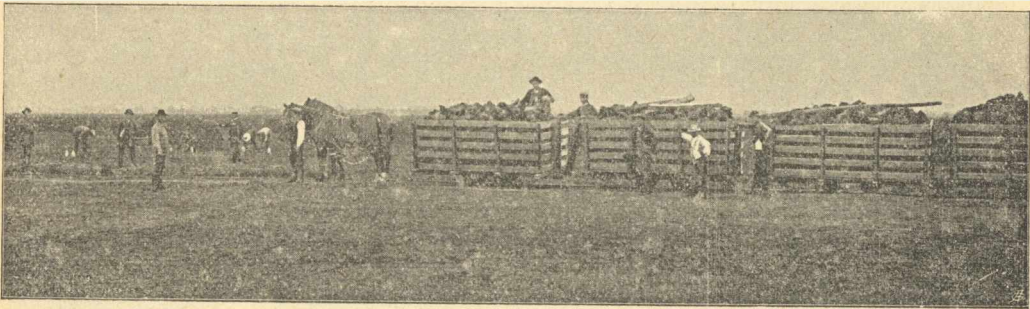

tíz évi nehéz munka után. Most az 5—6 méter vastag turfaréteget télenyáron ássák. Képünkön látni, hogyan készítik a tüzelésre való turfát. Amit *a gép összehpréselt*, azt szerteséjjel rakják, hogy a nap megszáritsa. Ha száraz *összehordják*, mint képünk mutatja, s nagy kazlakba rakják, mint

A javító intézet növendékei a turfa összehordásánál.

nyár idején a buzát. Ha így kazlakba van rakva s alaposan kiszáradt, akkor a „lápi gyorsvonattal“, mint tréfásan nevezni szokták a *képünkön látható lóvonatot*, beviszik a turfagyárba, hol finom porrá őrlik, s nagy 2—3 mázsás

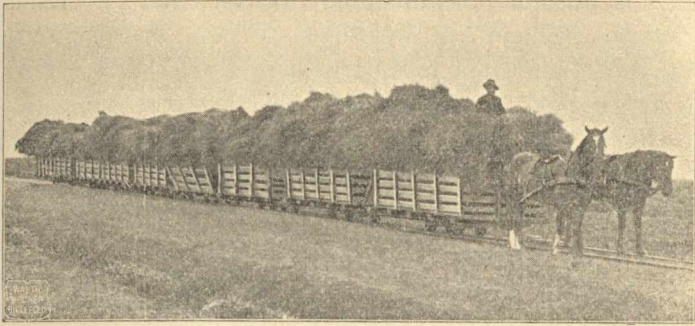
Turfaszállítás lóvonattal.

csomagokban, Németországnak különféle városaiba szállítják. Ilyen csomagot naponta 200 drb-ot is gyártanak. Sokat szállítanak haza Bethelbe, hol a legtöbb betegnek ágyát ilyen finom turfaporból vetik meg, mi sokkal olcsóbb, célszerűbb, egészségesebb s tisztábban tartható mint a szalmazsák.

Mikép használják fel azt a területet, melyről a turfa réteget levették, s azt, melyen még rajta van? Utóbbi terület oly nagy, hogy 15 évig dolgozhatnak olyan arányban mint eddig. Ahol levették a turfát ott termékeny homokos talajra találnak, mit rozsossal, burgonyával, tatárkával (*Polygonum fagopyrum*) vetnek be, s mindez, mint magam is láttam, oly szépen terem, hogy vetekszik a fekete szántó föld vetésével. Hogy a pusztából, a szomorú lápból ily virágzó kert, ringó kalászokkal ékeskedő mezők lettek, ahhoz sok dolgos kéz kellett s kell ma is. Sokan, kik a becsületes munka helyet inkább a koldulást választották, idekerülve, derék munkásokká

lettek ismét s megértetni tanulták Pálnak szavát: „aki nem dolgozik, az né is egyék“. A rozssaratásban, melynek egy részlete, a *hazahordás, képünkön látható* s a turfa összehordásban, a 2–300 munkás nem jöhet dolgozó

Rozsszállító lóvonat.

helyéről be a telepre, hanem reggeltől estig künn maradnak. Hogy azonban délben mégis meleg ételhez jussanak, a lápi gyorsvonat egy kocsiján, nagy bödönökben *szállítják ki az ebédet* hazulról. A rengeteg lápot hosszában-széltében egy kis sinpár szeli át, mely hozzáférhetőbbé, könnyebben megművelhetővé teszi a lápot. A lápi gyorsvonat elé egy vagy két lovat szoktak fogni s úgy szállítják ki s be a munkásokat, látogatókat, a turfát s a megművelt föld különféle terményeit.

Azon a területen, mit még nem tudnak művelés alá venni, gyönyörű legelőt létesítettek, melyen 2000-nél több juh legelészik, nem kis hasznot hajtva a telepnek.

A lápi emberek közt ide-oda járva különféle alakokat találunk. Minden arcon látszik, hogy sok viharos küzdelmen ment már át. A sok koldus, munkanélküli közt itt-ott egy intelligensebb kinézésű embert is találunk, ki éppen úgy fogja az ásót, kapát mint a mellette dolgozó munkás ember. Minden egyes itt időzőnek élete egy tragédia, vagy legalább is nagyon szomorú eseményekkel, emlékekkel van tele. A telep vezetője mesélte el a következőt: „Három éve lehet, hogy későn este lépteket hallottam ajtóm előtt s belépett egy java korabeli férfi. Nyomoruságának terhétől kifáradva egy székre roskadt. Sokáig nem tudott egy szót sem szólni a sirástól, míg végre mégis ennyit mondott: „Van e még számomra menekülés? Találhatok e még nyugtot? Szüleim s testvéreim részéről sok jóban részesültem, de nem becsültem meg, minden napom evés-ivásban telt el, míg el nem vesztettem állásomat. Lehet e még rajtam segíteni?“ E szomorú élettörténetet hallván világos volt előttem, hogy Isten ezt az eltévelyedett gyermeket e helyen akarja megmenteni a büntől, s avval vigasztaltam, hogy még számára is van béke és nyugalom, hogy számára is van még bűnbocsátó kegyelem, s még előtte is nyitva áll az út a javulásra. Mondtam neki előre, hogy sok kísértésen fog átmenni, neki a hivatalnoknak nehéz lesz a fáradságos testi munka esőben-hóban, olyan környezetben, milyenhez

nem szokott. Ő azonban nem rettent vissza ezen akadályoktól, hanem több mint egy évig kitartóan dolgozott, s a világ zajától távol, ráért önmagát megvizsgálni, magába szállani s megjavulni. Ma már ismét hivatalnok s ha néha levelet ír hozzám, abban nem tud elég hálát adni a jó Istennek, hogy őt Bodelschwingh turfatelepeére vezette, hol a rendszeres testi munka, a vallásos szellem s a végtelen szeretet, megtisztították bűneitől. Itt megtalálta urát, Istenét s felismerte keresztyén hivatását.

Ennek az egynek élettörténetéből következtetni lehet a többi élet-történetére. Sokan önként, vagy a szükségtől kényszerítve jönnek ide, hogy az élet zajától elvonulva, a csendes magányban, testi munka közben, elmélkedjenek saját maguk felett. Sokakat saját családjuk hoz ide egy bizonyos időre, hogy megjavuljanak s megbecsülni tanulják a jót.

Ha már a megjavulásról beszélünk, még meg kell említenem, hogy Bodelschwingh a lápban egy javító intézetet létesített 160, 14—21 éves gyermek-ifjak számára. Ezeket iskolában oktatják, műhelyekben mesterségre tanítják, kiviszik a mezőre, kertekbe, a turfa ásáshoz s préseléshez. Egész nap foglalkoztatják őket. Munka közben kisebb csoportokba vannak osztva, s egy-egy diakon felügyelete alatt állanak. A nagyon rossz fiukkal szemben igen szigorúan járnak el. Ezeknek egyik lábára egy hatalmas facipőt láncolnak, hogy ha künn a szabadban dolgoznak meg ne szök-hessenek. Ha néha mégis előfordul, messzire úgy sem szökhetnek, mert a környék lakói a szökevényt az odaláncolt facipőről megismerik s vissza viszik vagy a rendőrségnek adják át. Egymással beszélniök nem szabad. Este, vacsora és áhítatosság után mindegyiket egy külön cellába zárják, hol nincs más, mint egy keményen kitömött szalmazsák s a falon egy kép, rajta e szóval: Jézus. Ez a szó akarja eszébe juttatni az eltévelyedett fiúnak, a tékozló fiúról szóló példázatot; Jézus neki is mondja hogy szálljon magába, javuljon meg, mert őt is várja egy szerető apa, egy könnyező anya, kik készek neki mindent, de minden megbocsátani.

Hogy Bodelschwingh turfatelepeének azonban nem pusztán az a célja, hogy a munkakerülő csavargókat munkára szoktassa ismét s a munkanélkülieknek csupán a mindennapi kenyeret nyújtsa megfelelő munka ellenében, azt talán mondanom sem kell. A főcél az marad: Lelkeket megtéríteni, megmenteni! Alkalmat nyújtani mindenféle eltévelyedettnek, ifjúnak vagy öregnek, műveltnek s nem műveltnek, hogy megtalálják ismét a bűnből, posványból kivezető utat. Ez a cél lebeg Bodelschwingh alkalmazottai szeme előtt. Bodelschwingh s megbizottai, a turfatelepe vezetői mindnyájan azt hirdetik, mit egykoron keresztes János hirdetett: Térjete meg! A javulást, megtérést célozza a reggeli s estéli házi istentisztelet. Ezt célozza az a szép kis templom, melyet Bodelschwingh úgyszólván egymaga ajándékozott a lápi embereknek. Éveken át a turfatelepről minden vasárnap az egy órányira fekvő falu templomába mentek, mi tél idején igen nehéz és fáradságos volt. Az Úr utai azonban itt is csodálatosaknak bizonyultak. Bodelschwingh 70-ik születésnapja alkalmával egy nagyobb összeget kapott, avval a meghagyással, hogy

evvel tisztán azt teheti, mi neki jól esik. Ő a lápi emberekre gondolt s arra adta, hogy egy templomot építsenek. Csakhamar hozzá is láttak s fából meg turfából azt a gyönyörű *kis templomot* építették, melyet képünk ábrázol. Az Úrnak ezen hajléka, mely 500 ülőhellyel rendelkezik

A lápba épített templom.

1902-ben lett hivatásának egy szép, lélekemelő ünnepély keretében átadva. A bejárat fölött e mély jelentőségű s éppen a lápi lakosokra illő bibliai szavak állanak: „Mi mindnyájan mint a juhok eltévelyedtünk, kik az ő útjára tértünk, és az Úr mindnyájunknak álnokságát ő reá vetette“. A templom belsejében pedig ama megható szavak olvashatók: „Elmegyek az én atyámhoz“. „Mikor pedig még távol volna, meglátá őtet az ő atyja“.

Ez a templom mintegy megtestesítője a turfatelep céljának, feladatának, létezésének. Az eltévelyedetteket, elzüllötteket, megfáradtakat, hajótörötteket biztatni, bátorítani s a helyes útra vezetni, mely út a Golgothán álló kereszthez s ahhoz vezet, ki ezen a keresztfán elvérzett, meghalt a bűnösökért, tehát a lápban időző bűnösökért is. A bűnös ember hasonlít ahhoz, ki eltévedt a lápban s egyszerre csak ingadozni érezi lába alatt a talajt, lejjebb-lejjebb sülyed, segélyért kiált, de szavát nem hallani, s így kénytelen elpusztulni. Már több mint egy ment a Wietingsmoorba, és soha többé vissza nem jött. Éppen így merül el ezer meg

ezer a bűn mocsarában, de ezeknek kiáltására segítségére jő Jézus és megmenti őket a biztos haláltól. Ezt akarják a turfatelepen megértetni a bűnösökkel, hogy van még menekülés, megbocsátás, kegyelem, csak kiáltsanak érte, segítségükre jő az Úr! Hirdetik nekik, hogy mikép a pásztor örül, ha egy elveszett juha megkerül, vagy ha a lápba alámerülő juhot idejekorán kihúzhatja, éppen úgy örülnek a menyben egy megtért bűnösnek.

Mikor Bodelschwingh megszerezte ezt a lápot, ki hitte volna, hogy ilyesmivé fejlődik. Alig 10 évi szorgalmas munka után egy szép oázist találunk a nagy pusztaságban. Hol azelőtt sivár, kopár, holt volt minden, ott ma nyüzsgő élet s virulás van. Egy kicsiny fabódé helyett ma egy csomó szép épület áll. Alkalmazottak házái, munkások lakó-, háló- s éttermei, a kovács-, cipész-, asztalos- és szabó műhelyek, sütőde, mosó-intézet, istállók stb. Van 16 ló, 6 igavonó ökör, 36 tehén, 600 sertés és sok baromfi. Minden egyes házat egy szépen ápolt kert vesz körül, szépen fejlődő gyümölcsfákkal s virággyűgyekkel. Itt beteljesedett ama ige: „Örül a puszta és virágozni fog mint a rózsa. A Libanusnak szépsége adatik néki“. Tényleg a turfa telep egy virágzó kerthez hasonlít s lakói igazán dicsérik az Urat s örülnek atyai szeretetének.

Látjuk, hogy a biblia igéi a mindjobban terjedő hitetlenség dacára is testet öltenek; hogy a hitelességében megtámadott evangéliom még ma is az a régi erős hatalom, mely volt Pál apostol idejében; hogy a világfelforgató és világboldogító eszmék, melyek a közjó leple alatt többnyire csak öncélt szolgálnak, mindhiába valók, s csak egy erő, egy eszme tudja a nyomort, az igazságtalanságot és bűnt e világból kiűzni, s ez: a Krisztusi szeretet! A Krisztusi szeretetet valósítja Bodelschwingh lelkész turfa-telepe. Ezt a szeretetet valósítja sok más szeretetintézmény, ezt a Krisztusi szeretetet, mely mindenki iránt könyörületességre indul, valósítja a belmisszió.

Volt idő, nem is olyan régen, mikor a belmissziót lesajnálták, támadták s vesztét jósolták. Néhány évtizeddel ezelőtt a kiváló szónok hírében álló hannoveri pap, Petri, azt mondta: „A belmisszió nem egyéb mint élősdű növény, mely az egyház életfájának törzsét és ágait befonja s kiszívja életerejét. Vagy az egyháznak, vagy a belmisszióknak kell elpusztulnia. Meglátjuk 5 év múlva mi lesz belőle.“ Azóta pedig nem 5, hanem 10-szer 5 év is eltelt s a belmisszió nem pusztult el, ellenkezőleg felvirult s ahelyett, hogy az egyház életfájának életerejét elvonná, a belmisszió ad életerőt az egyháznak, mindenütt és mindenkor megvalósítván azon eszméket, miket az egyház hirdet. Ezer meg ezer odaadó kéz szolgálja a belmisszió szent ügyét: százezrekre tehető azoknak a száma, kik a belmissziót támogatják; de azoknak száma, kiknek a belmisszió szolgál, bátran milliókra tehető. Ki van mutatva, hogy pl. egy év alatt több mint fél millió embert ápolnak a diakonisszák.

Akik lenéznek, félreismérik a belmissziót, azok megszégyenítettnek azon tények által, miket a belmisszió felmutat. A belmisszió sokféle intézmé-

nyeit a Krisztusról szóló evangélium teszi életképesekké; s így alapjában véve ez az evangélium az, mely felmutatja a fényesebbnél-fényesebb, szebbnél-szebb és nemesebbnél-nemesebb tetteket. Mivel ezen tettek tényleg léteznek, azért a belmisszió s egyúttal az evangélium ellenségei kénytelenek „meglátni az Úrnak dicsőségét, ami Istenünknek ékességét“. Minél inkább ismeretesekek lesznek a belmisszió egyes ágai, annál inkább kell, hogy a „vakoknak szemei s a süketeknek fülei megnyiljanak“. Rajta azért kicsiny, buzgó sereg! Bizzatok mindnyájan, kik kezetekbe vettétek a belmisszió szent ügyét, hogy azt minálunk is előre s diadalra juttassátok! Legyetek meggyőződve, hogy ezáltal életet, erőt adtok a sok sebből vérző magyar lutheránus egyház fájának. Munkástársak s olvasók, legyetek hívek mindvégig! Legyetek erősek, ne féljetekek, az Úr velünk!

Müller György, a bristoli árvák atyja, az angolok Franckéja.

(Németből B. R.)

A múlt század huszas éveinek elején a wolfenbütteli rendőrségre egy fiatal embert kísértek be, aki könnyelmű életet folytatva adósságot adósságra halmozott és azután hitelezői elől meg akart szökni. Elzárták, hogy alkalma legyen könnyelműsége felett gondolkozni s hogy a börtönben magába szállva a jó útra térjen.

E 16 éves ifjú Müller György volt, a Magdeburg melletti Schönebeck városka adóhivatalnokának fia.

De hogyan tévedt e köztisztületben álló államhivatalnok fia ily fiatalon erre az útra, a melyen azután a börtönbe került?! György atyja zsebpenzzel látta el gyermekeit még mielőtt ezek megtanulták a vele való elbánást. Így könnyelművé, hazuggá s csalóvá lett György. Az édes atyja által kezelt állami pénzek sem voltak részéről biztonságban s az emiatti büntetés nem eredményezett egyebet, minthogy attól fogva óvatossabban járt el. 11 éves korában a halberstadti latin iskolába került, de nem javult meg itt sem. Azon éjjelen, melyen édes anyja otthon haldoklott, ő reggel 2 óráig kártyázott, a konfirmációi oktatás kezdetét megelőző vasárnap társaival teljesen leitta magát, a konfirmáció napján megcsalta lelkipásztorait — csak 12-ed részét szolgáltatatta be azon járuléknak, amelyet atyja ennek részére átadott neki — s (ugyancsak konfirmációja napján) nagy erkölcsi vétségbe esett. Mikor édesatyja Schönebeckbe költözködött, György abbahagyta halberstadti tanulmányait s Heimerslebenbe ment, hogy az atyja ottani házában eszközrendő építési átalakítást ellenőrizze s hogy a hátralékos adót atyja részére beszedje. De csunyául visszaélt ennek bizalmával. A pénzt magához vevén hosszabb utazást tett, amelyen az utolsó fillérig mindent elköltött. Így került Wolfenbüttelbe és az ottani börtönbe.

De e súlyos és megbecstelenítő büntetés nem változtatta meg György bűnös szívét. A nordhauseni gimnáziumban, melyet ezután 2½ évig látogatott, ugyan olyan szorgalmas volt, hogy valamennyi tanuló-társá

közül kivált, de, hogy szive a régi maradt, mutatja a következő eset. Egy izben ismét nagyobb adósságot csinált, amelynek kiegyenlítésére a következő tervet eszelte ki és meg is valósította. Midőn atyjától zsebpénzt kapott, megmutatta tanulóársainak azután meg elzárta fiókjába. Titokban azonban mindjárt reá letörte róla a lakatját, kivette a pénzt, elment az intézet igazgatójához és sirva panaszkodott neki, hogy meglopták, aminek eredménye az lett, hogy társai megkönyörülve rajta, busásan kárpótolták vélt veszteségét.

Nordhausenből Halleba az egyetemre került, ahol a nagyon is laza erkölcsü diákok között javulásról szó sem lehetett. Hogy könnyelmű életmódját folytathassa, mindenét pénzzé tette és néhány jó barátjával Svájceba utazott. A közös kasszát, melynek kezelését rábízta, elkezelte. Lelkészek szánta édesatyja, amiért is György a theologiai fakultásra iratkozott volt be. De még bibliája sem volt. Isten házáat is csak ritkán látogatta meg, oly emberrel meg, aki Isten ígését komolyan életének zsinórmértékévé tette volna, nem érintkezett, a miért is a megváltás evangéliumát sem ismerte. Egy izben Beta nevű barátja, a ki természeténél fogva komoly ifju volt és csak az ő társaságában romlott el, közös sétájuk alkalmával elbeszélte, hogy valami Wagner nevű jámbor s istenfélő kézműves házában összejövelelek tartatnak, amelyen énekelni, imádkozni szoknak és a szentírást és egy szent beszédet olvasnak. Amint Müller ezt meghallotta, úgy érezte, hogy most megtalálta azt, amit megtalálni eddig nem állott módjában, és kérte barátját, hogy legközelebb vigye őt is magával e jámbor és istenfélő társaságba. Beta vonakodott egy ideig, mert ismerte Müller könnyelmű természetét, mikor ez azonban kérve könyörgött neki, megígérte és el is jött mindjárt másnap érte, hogy a kicsi gyülekezetbe magával vigye. „Jöjjön csak, fiatal barátom, a mikor és a hányszor kedve van, házam és szívünk nyitva van az ön számára is“ így, e nyájas szavakkal fogadta Wagner, a ház tulajdonosa és a kis gyülekezet lelke s lelkesze a magát mentető Müllert, azután leültette a nagyon is vegyes társaságban és megkezdte a Müller életében forduló pontot előidézö egyszerű házi istentiszteletet. Egy egyházi ének eléneklése után valamennyien letérdeltek és imádkoztak, azután felolvastatott a szent írásnak egy fejezete és egy predikáció és ezt követte a záróima, — ének és áldás.

Ez estén ütött Isten kegyelméből Müller megtérésének órája. Alig tudta megvárni a legközelebbi összejövetelt. Nem múlt el nap, hogy Wagnert fel nem kereste volna. Attól kezdve kerülte a rossz társaságot, feladta a korecsmározást, letette a hazudozást, tűzbe vetette a fordítást, amelyen egy rossz francia regény alapján dolgozott, szóval bebizonyult rajta — igaz, nagy lelki küzdelmek után, volt büntársainak gúnyárja között az apostoli szó: „valaki Krisztusban van, új teremtmény; a régielmultak, ime ujjá lett minden“, s Müller élete ezen korszakának végére amely a wolfenbütteli börtönnel kezdődött, az Írás ama szava teendő: „ahol megsokasodott a bün, ott bőségesebbé lett az Isten kegyelme!“

(Folytatása következik.)

A Lipcsei Misszióról.

(Legujabb hírek.)

Az ind nemzeti (= szvadési) mozgalom egyre növekvőben van s hullámveréseit lipcsei misszionáriusaink is mindinkább megérik. A pogányoknak ellenük való szenvedélyeit a mohamedánok vallási fanatizmusa is tüzezi, úgyhogy már sehol sem léphetnek fel nyilvánosan a nélkül, hogy botrányos módon meg ne zavarnák működésükben, sőt legujabban Trankebárban, az evangéliumi keresztyénség emez évszázados fészkeben is megakadályozták bennszülött lelkészeink igehirdetését, tehéntrágyával dobálván őket és hallgatóikat. Azonban, hála Istennek, oly eset még nem fordult elő, hogy súlyos tetteges bántalmazásban részesültek volna lipcsei misszionáriusaink, mint más missziók munkásai, pl. *Nottrot*, németamerikai evang. misszionárius, kit saját keresztyénei vertek meg annyira, hogy hónapokig feküdt a kórházban. Ugyanis a keresztyének nemzeti büszkesége sem akarja már a misszionáriusnak, mint európainak tekintélyét elismerni.

A szvadési mozgalmat jellemzik a következő jelszavai: „Ne vegyetek európai árukat, akkor az európai kereskedőknek ki kell vonulniok hazánkból. Pörös dolgaitokat s egyéb ügyeiteket ne vigyétek az angol hatóságok elé, akkor ezeknek is be kell zárniok büroikat s eltakarodniok!“ Érdekes a következő mozzanat is: Eddigél el voltak terjedve egész Indiában oly gyufaskatulyák, melyek Eduárd király és nejének arcképével voltak diszítve („made in Ausztria“); mostánában „*Made in Japán!*“ felirással terjesztenek gyufákat, bár sokkal rosszabb minőségűek. „Ezek szvadési gyufák; ezeket kell most vennünk!“ mondotta Brutzer misszionáriusnak egyik kosztos iskolás fiu.

Az izgatottság nevezetesen a diákok és az akadémiailag képzettek közt igen nagy, kiknek soraiból kerülnek ki az összeesküvők is, kik az orosz nihilisták módjára dolgoznak. Mivel ugyanis a diplomás hivataladászok száma a rendelkezésre álló állami hivatalok számát messze meghaladja, félművelt bennszülöttek elégedetlen proletariátusa keletkezett, kik az indiai sajtó segítségével nagyban szítják az elégtelenséget az egész országban. Ennek következtében már most maguk az angolok is átlátják eddigi *indiai iskolapolitikájuknak téves irányját*. Igy *Curzon* lord, az előbbi indiai alkirály az angol urakházában kijelentette: „Az indiai zavargások első és legfőbb oka azon iskolai műveltség, melyet az indiai népnek adtunk. Megtanítottuk vele az indeket a nyugati civilizáció hangzatos jelszavaira, anélkül hogy annak szellemét és ideáljait oltottuk volna beléjük“. *Cromer* lord, Egyiptomnak volt helytartója pedig hozzátette: „Azt aratjuk, a mit vetettünk. A helyett hogy az ország szükségleteinek megfelelő elemi műveltséget adtunk volna a népnek, arra fektettük a fősúlyt, hogy minél több akadémiailag képzett férfiakat nyerjünk, s ez volt a legjobb út demagógok fabrikálására“. De a bajnak legmélyebb okát maguk az indek ismerték fel, midőn felszólalásaikban az indiai államiskolák azon fogyatkozására mutatnak rá, *hogy ki van zárva belőlük minden vallásoktatás.*

Így egy magas állású pogány hivatalnok azt írja: „Az angol iskolák tönkretették hitünket. Ifjúságunk erkölcsi befolyásolása bennük a nullával egyenlő. Jobb volna, hogy az angol bibliát, ama csodálatos könyvet tanítanák bennük, még azon veszély árán is, hogy egyesek áttérnek a keresztyénségre, minthogy diákjaink nagy sokasága istentagadó módjára él“. Sok hindu atya egyenesen azon panaszt emeli fel: „Fiaink a kormány iskoláiban atheistákká lőnek!“ „A vallásnélküli iskolai képzettség által nem előre haladtunk, hanem visszafelé“. „Vallás nélkül tönkre megy a mi népünk“. Misszionáriusaink meg vannak győződve, hogy Indiának s vele az angol világhatalomnak ezen égető kérdése csak a keresztyén misszió segítségével oldható meg áldásosan.

Azon jó befolyása már eddig is meglátszik a szvadési mozgalomnak, hogy India lakossága még a falvakban is átlátja, miszerint „az ősök módja szerint való pogány életüket revízió alá kell venni“. Tamul keresztyéneink pedig azon a nemzeti önérzetet fejlesztő mozgalom hatása alatt „Önsegélyző-Egyesületet“ alakítottak, melynek célja a *misszió támogatása nélkül* csupán a maguk körében történt gyűjtésekkel, arra méltó fiatal embereket abban támogatni, hogy főleg különböző technikai szakokban és mesterségekben kiképeztessék magukat. Az egyesületnek minden tagja jövedelme körülbelül egy százalékjának befizetésére kötelezi magát; jelenleg már igen sok helyen vannak fiókegyesületek.

Csak egy tekintetben nem utasítják vissza az indek misszionáriusaink szolgálatát t. i. a *betegápolás* terén, sőt folyton növekvő bizalommal keresik fel kórházainkat, úgy hogy csupán Trankebárban 7440 páciens fordult meg egy év alatt az ottani klinikán, melyet a derék *Männigné* vezet. Ez ide vonatkozó jelentésében ki is emeli, hogy „a *betegápolás a legjobb eszköz a tanulok szeretetének megnyerésére és a szenanába való útunk egyengetésére*“.

A betegápolás kérdése foglalkoztatta *dzsagga misszionáriusainknak* a m. é. augusztus 19—24-ig Mambában tartott *XXIV. konferenciáját* is. Hisz ezek lépten-nyomon tapasztalják, hogy csak mesebeszéd, ha Európában sokan a kulturanélküli népek „*boldogságáról*“ beszélnek. Mert a néger sok testi betegségben szenved, nevezetesen különböző sebekben. A maga fajtájabelinél a legtrikább esetekben fog segítséget találni, sőt legtöbbször a pogány kuruzslók csalásának lesz kitéve. Azért a misszionáriushoz fordul, ki orvos hijjában kényszerítve van, hogy segítsen rajta, mi különösen bennszülött keresztyéneinkkel szemben hivatalos kötelességszámba is megy. Hogy ennek megfelelhessen, égető követelmény, hogy minden misszionárius *orvosi kiképzetésben* részesüljön oly mértékben, amennyire az laikusnál csak lehetséges. Ez okból örömmel üdvözölte nevezett konferencia a lipcei missziói kollégium azon határozatát, hogy a missziói kandidateknek és a szabadságot misszionáriusoknak alkalmat ad megfelelő kurzusban orvosi kiképzést szerezniök.

E konferenciában 13 misszionáriusunk, 3 missziói segédünk és Seesemann kisasszony, missziói tanítónő vett részt. Programmpontjai a fentín kívül még ezek valának: Iskolálatogatás és az iskolakötelezettség behozá-

tala; a házasság felbontása; nyelvi kérdések, nevezetesen a bibliai tulajdonnevek helyesírása (az eddigi Kristo helyett a dzsagga nyelv hangtörvényeinek megfelelően ezentúl *Kirisito*-t irnak); bibliai-theologiai képzetek fordítása; a bennszülöttek ünnepi szokásainak átvétele, illetve a keresztyén gyülekezet számára való átalakítása. *Schanz* indítványára elhatározták, hogy a dzsagga nép történetét, vallási nézeteit, meséit, mondáit és dalait fogják összegyűjteni és hogy ezentúl minden konferencián *ethnologiai tárgyú* értekezés is tartassék.

A *Maranguban* létesített „*ipariskolá*“-ban melyben 9 tanonc van, főleg az asztalos és a kőműves mesterségre tanítják a dzsaggákat; vezetői *Fickert* és *Eichhorn* missziói kézművesek. Az élelmiszerek drágasága következtében sajnos, sok nehézséggel küzd most ezen iskolánk.

Ukambát a tartós szárazság következtében ismét az *éhinség* veszedelme fenyegeti, minek következtében a bennszülöttek ugyan nagyobb számmal hallgatják a misszionáriusok igehirdetését, azonban leginkább az ingyen gabonára való spekulációból. Kitünik ez onnét is, hogy legkevésbé sem tartózkodnak a pogány bünöktől, sőt a prédikációtól majdnem mindig egyenesen a mértéktelen iváshoz és tánchoz siettek. Nem veszik komolyan a hittérítők azon kijelentéseit, hogy keményszívűségük miatt majd ők és a hazai missziói gyülekezet se könyörülnek meg rajtuk a bekövetkezendő éhinség idején. Munkakerülésük, erkölcstelenségük sok panaszra szolgáltat okot.

A Leipzig városi evang. lutheri pogány-missziói fiókegyelet *évi ünnepe*lye m. é. november 1-én és 2-án tartatott. Kezdődött a Szt.-Miklós templomban lefolyt *gyermek-istentisztelettel*, melyben *Guttman* misszionárius a dzsagga gyermekek életéről beszélt a nagy számban összegyűlt gyermekeknek. Az estvéli *ünnepi istentiszteletnél* Lic. Dr. *Hunzinger* egyetemi tanár prédikált a 14. zsoltár 7. verse alapján, azt mondván: A misszió munkája dicső munka! Amit látunk 1. abból, a mit keres (hallhatatlan lelkek üdvét); 2. abból, amit hoz (segedelmet Sionból) és 3. abból, a mit kelt (örömet Izraelben). A prédikáció után v. *Schwartz* igazgató, *Alberti* János és *Eisenschmidt* Sándor missziói kandidátusok kibocsátását végezte, melynél 4 lelkész segédkezett u. m. *Alberti* édes atyja és keresztyája, valamint *Eisenschmidt* lelki atyja: *Rechtlich* livlandi lelkész és *Hoffmann* niederebersbachi lelkész. Amaz a dzsagga, emez a kambamisszió számára rendeltetett. — A másnap este a központi színház nagytermében tartott *utógyülekezésein* Jeremiás lelkész azt közölte, hogy Lipese városának missziói adómánya az 1907. évben 16.566 márkát tett ki, mihez még 5000 márkás végrendeleti hagyaték járult. Utánna *Rechtlich* lelkész beszélt Máté 20, 6. alapján az ujszövetségi üdvítő nagy világnapjának 11-dik órájáról. Az „1 órában“ mindenekelőtt Izrael hivatott meg a szőlőben való munkára, a „3. órában“ a római birodalom népei, a „6. órában“ a germánok és szlávok,*) a „9. órában“ a reformáció által új hitre ébresz-

*) Hozzátehetjük: és a magyarok.

tett evangélikus keresztyénség, a „11. óra“ a világforgalom, világmegnyitás és világmisszió jelenlegi korszaka. Ezen idő *mindazokhoz*, kik eddig semmit se tettek a misszió érdekében, azon kérdést intézi: „*Miért álltok itt télenül?!*“ Ezután *Gutmann* azon *nevelő munkáról* szól, melyet misszióink *a dzsagga gyermekeken végez*. Ez est kollektája 300 márka volt.

Misszióink inspektora, *Weishaupt* m. é. szeptember és október havában *Dél-Oroszországban* tartott missziói prédikációkat és előadásokat, számszerint 22-öt az ottani német kolóniákban. *Bythen* faluban vagy 3000 ember előtt beszélt, kik messziről sereglettek oda az ott évenként tartatni szokott nagy missziói ünnepélyre. Remélhető, hogy az ottani kegyes és gazdag német parasztok, kik buzgó és lutheri hitvallásukhoz hiven ragaszkodó lelkészek vezetése alatt állanak, ezentúl még fokozottabb áldozatkészséggel segítik misszióinkat.

A lipcei *női misszió* az 1907. évről szóló XIII. évi jelentésében 22.729 márka bevételről számol el. Szászország 7428 márkát, Oroszország 4206, Mecklenburg-Schwerin 3067, Hannover 2100, Hessen-Nassau 999 márkát adott. A 15 diakonissza, 12 bibliás asszony, tanítónő fizetésére, építkezések és lakbérre stb.-re 35.848 márka kiadás volt. Az évi számadás tehát 13.118 márka hiánnyal záródott.

Az 1909. év kezdetén lipcei misszióink kötelékében 71 férfi- és 17 nő-, összesen 88 *európai misszionárius* áll; köztük 14-nek ellátásáról a *svéd* orsz. misszióegylet gondoskodik. A *bennszülött segéderők* száma: *Indiában* 608 katecheta, tanító és tanítónő stb., 26 *tamul* lelkész és kandidatus; *Afrikában* 44 tanító, összesen 678 missziói segéd. Lipcei misszióink ezek, valamint az egész missziói üzem ellátására a múlt évben 603.000 márkát adott ki, miből egy-egy napra 1650 márka esik. Miután pedig a munkások szaporodása van kilátásban, nevezetesen az *orvosi* misszió terén, a folyó évben a kiadás valószínűleg 650.000 márkára fog emelkedni. „A mi bizodal munk az *Urban* van, ki eddig még soha sem engedett szükséglet látnunk Ő ez évben is fog rólunk gondoskodni híveinek szolgálatja által.“ Bárha az alakítandó magyarhoni ágost. hitv. evang. misszióegylet is Isten kegyelméből Neki tetsző szolgálatot teljesíthetne: imával, prédikációival, kiadványaival és gyűjtött adományaival!

Németjárfalu.

Zimmermann János.

Dr. Zuckerkandl Izidor.

A Budapesten működő skót misszióinak egyik legnemesebb s legszebb eredménye, a Zuckerkandl házaspár megtérítése, keresztyén hitre való áttérése.

Dr. Zuckerkandl 1820-ban, felesége 1822-ben született. Galiciából származtak, s mint házasfelek jöttek Budapestre, mindkettő szigorú, orthodox zsidó. Zuckerkandl eleinte mint tanító működött egy gazdag zsidó családnál, de egyuttal orvostant is hallgatott. Abban az időben a skót misszió forron-

gásba hozta a zsidó kedélyeket, s a Zuckerkandl házaspár is érintkezésbe jött a misszióval.

Zuckerkandl Izidor kezdetben nagy ellensége volt a misszióknak. Midőn feleségénél egyszer egy új testamentumot talált, azt fejéhez vágta. Sokáig azonban nem tudott az evangéliomnak ellentállni. Összeköttetésbe lépett a

Dr. Zuckerkandl Izidor.

Zuckerkandl Izidor 30 éves, felesége 28 éves volt, mikor megkeresztelkedtek. Keresztelésük után is Budapesten maradtak és sokoldalú tevékenységet fejtek ki a misszionáriusok oldala mellett. 1861-ben azonban Bukarestben telepedett le, mint a londoni missziói társaság orvosa. Itt számos beteget gyógyított; betegeit komolyan figyelmeztette arra az orvosra, ki mindent tud gyógyítani. 1862-ben 3000 beteget kezelt; 1863-ban 3600-at; 1864-ben 4200-at. Egy fiatal zsidó Zuckerkandlnál keresett orvosi segílyt, s közelgő halála miatt majdnem kétségbe esett. Zuckerkandl a fiatal zsidót vigasztalta, beszélt neki a Messiásról, ki legyőzte a halált. Oly meggyőzően, benső melegséggel beszélt Üdvözítőjéről, hogy a beteg hangosan felkiáltott: „Hiszek a szent messiásban; hiszem, hogy az én bűneimért is meghalt.“ Midőn halála órája közeledett, Zuckerkandl azt mondta neki: „Rövid az idő, tekints a vérző báránynya, mely által engesztelésünk vagyon“. E szavak meghatották a beteget s szeméit a magasba irányítva mondá: „Hiszek!“ Miután még kegyelemért imádkozott, örökre elaludt.

misszionáriusokkal, taníttatta, felvilágosíttatta magát, könyveket olvasgatott s kutatott a bibliában. A mennyei világosság megvilágította lelkét, a nazarethi Jézusban felismerte a maga urát s üdvözítőjét. Megkeresztelkedett volna, miután hitt az üdvözítőben, csak az a gondolat tartotta őt vissza e lépéstől: „Mit fog feleségem ehhez szólni?“ Amint azonban egyszer hazajött, feleségét térden állva látta könnyek között imádkozni s a bibliát olvasni; felesége is megtalálta az Üdvözítőt.

1850 november 19-én aztán mindketten megkeresztelkedtek a magyar ref. templomban, sok keresztyén és zsidó jelenlétében. Török szuperintendens Ján. 17 felett predikált s a délutáni istentiszteleten az Ur pártfogásába s gondjaiba ajánlotta őket. Egy zsidó asszony fia, ki ezen a keresztelezésen résztvett, 1887-ben Angliában szintén keresztyén lett.

1865-ben a britt-társaság hívta meg 2 évre Drinápolyba. Kiváló orvosi ismeretei mindenféle nemzetiségű emberekkel hozták összeköttetésbe, s ez annál inkább volt lehetséges, mert 10 nyelvet beszélt. Egyforma szeretettel ápolt gazdagot és szegényt bármely vallásfelekezethez tartozott. Itt is hamar megszerették, különösen a zsidók szerették s tisztelték. Teljesen hivatásának élt, úgy hogy sokszor még enni sem ért rá. Jóságával sokszor vissza is éltek, de az nem kedvetlenítette el. Sokszor meglopták s kénytelen volt kis leánya által megfigyeltetni a betegeket, hogy szobájából semmit el ne lopjanak. Akiket ápolt s gyógyított, azoknak üdvét is lelkén viselte s nem kimélt fáradságot, hogy arra az orvosra figyelmeztesse a beteget, ki a halált is meggyőzte.

A zsidó gyermekek számára Rustschukban missziói iskolát létesített, ahol Weiss és neje tanítottak. Ezt az iskolát igen sokan látogatták. Weiss Konstantinápolyba igyekezett, hogy ott tanítói állást vállaljon, de a hajón azt tanácsolták neki, hogy menjen Rustschukba, höl keresnek egy német tanítót. Idejött s a Zuckerkandlrel való érintkezés meggyőzte őt arról, hogy csak a Jézus Krisztus által üvözülni lehet. Megkeresztelkedett s később ő is a britt társaság szolgálatába lépett.

Zuckerkandlnak működése által igen sok zsidó lett keresztyénné. Sokszor tapasztalhatta, hogy Isten igéje legyőzhetlen erő, mely hat a szivekre. Azonkívül hogy Rustschukban a zsidóknak szolgált, a németek számára is tartott istentiszteleteket s ő létesítette az ottani, ma is létező német gyülekezetet.

Korábban, mint gondolták volna, elérkezett életének vége. 1873 karácsonyán még az égő karácsonyfa előtt állott s örült a szép karácsonyi énekeknek s bibliai verseknek, miket a gyermekek énekeltek s felmondtak. Karácsony utáni vasárnapon arról predikált: „Mostan bocsátod el a te szolgádat Uram békességgel a te beszéded szerint. Mert látták az én szemeim a te Idvezítődöt.“ Ujév napján a 90. zsoltár felett beszélt, látogatókat fogadott s leveleket írt. Feleségének azt mondta: „Szeretném, ha a földi léttől megváltatnék.“ Délután sokat imádkozott. Midőn felesége d. u. 5 óraker szobájába lépett, úgy érezte, mintha egy szentélybe lépett volna. Nem mert férje felé közeledni, kinek arca csodálatosan ragyogott s ajkán boldog mosoly látszott. Este a házaspár 10 óráig együtt volt. Zuckerkandl vig volt s mindenféléről beszélgetett. Midőn lefeküdt, eszméletlenül esett ágyába. Felesége öntudatra ébresztette s kérte nézzen még egyszer rája. Erre Zuckerkandl felemelte jobb kezét, gyengéden megsimogatta neje arcát s kérte, maradjon csendben. Ez volt az utolsó mozdulata s utolsó szava. Szívszélhűdés vetett életének véget. Temetése napján lehetett látni, mily nagy tiszteletnek és szeretetnek örvendett úgy a keresztyének mint a zsidók között. Élete s halála fényes bizonyítékot nyújtott arra nézve, hogy Jézus az, ki legyőzte a halált.*)

(Németből: W. J.)

*) A „Zions Freund“ 1908. évi 10. számából. Ez a lap, mely Frank Arnold hamburgi lelkész szerkesztésében jelenik meg (Hamburg 4, Eimsbüttelerstrasse 31) az Izrael népe közötti misszió szolgálatában áll s a keresztyénség iránt érdeklődő zsidóknak ingyen küldetik meg. Az Izrael közötti misszió iránti érdeklődés felköltése végett ezentúl mi is gyakrabban közlünk majd belőle fordításokat.

Irodalom.*)

— **Ad Astra.** A művelt társadalom kérdéseiből. Irta Kapi Béla. Budapest, Lampel R. könyvkereskedése. Ára? A múlt év őszén jelent meg Kapi Béla „Ad Astra” című műve. A művelt társadalom kérdéseit tárgyalja s igyekszik rájuk a helyes feleletet megadni. Nem mintha a kérdések felelet nélkül maradtak volna annak részéről, melynek körében felmerültek, hanem mivel a felelet helytelen s ennek megfelelőleg sok téves felfogásnak lett a társadalomban alapjává. Így irányító is e mű: a vallástól elidegenedett társadalmat akarja a vallásnak megnyerni s ezzel egy tisztultabb erkölcsi világnézetnek.

A „De Profundis” c. részben ismerteti a szerző a műveltek társadalmának a *becsületről* s az *erkölcsről* való felfogását. Kimutatja a társadalom tévedését, midőn az ember erkölcsi értékét egész önkényesen szabja meg s a súlyt nem az ember benső, hanem külső értékére — minő a születés, külső megjelenés, vagyon, a társadalmi összeköttetés — fekteti. Ennek megfelelően alakította át a társadalom a *becsületről* való felfogását. Megtagadta annak erkölcsi jellegét s megteremtette a gavallérbecsületet, melynek az erkölcsi derékséghez édes-kevés köze van. E téves felfogással szemben odaállítja a szerző a magáét, a helyeset: „Tegye lehetővé a társadalom, hogy az ember ember legyen, igazi ember, ki erkölcsi tulajdonosságait kifejleszti s erkölcsi feledatait megvalósítja.”

A „Boldogság” c. részletben fejtegeti egy asszonyhoz írt levél formájában, a művelt társadalomnak a *boldogságról* alkotott helytelen felfogását s ezzel szemben odaállítja az igazi boldogság képét, melyet az élet változó körülményei nem érintenek. Az igazi boldogságot nem — mint a műveltek társadalmát képviselő asszony teszi — a gazdagság-, szépség-, egészség- és művészetben kell keresni. Van annak szilárd, rendíthetetlen alapja s ez az isteni gondviselésben való hit.

A *szenvedésről* szóló részben a szenvedésből fakadó áldásról, a szenvedés és boldogság viszonyáról szól. Ez a rész 6 levél, melyet egy apa vált gyermekei- s férjét vesztett leányával. Kimutatja ezekben a levelekben, hogy a szenvedés keresztjéből minden ember kiveszi a maga részét, majd ebben, majd abban az alakban. A második levél vége felé kimondja tételét: „Áldás a szenvedés, Isten adománya”. A következő levelek a leánynak az apa soraiból olvasható ellenvetéseit cáfolják s reávezetik a csüggedőt a szenvedésből fakadó egyes áldásokra: büntetés, mely a léleknek terhét könnyíti; Isten nevelő munkájának eszköze; példaadás másoknak a szenvedés elviselésére. Így a szenvedést Istenbe vetett hittel, bizalommal kell viselnünk.

A *műveltségről* szóló részben kimutatja a társadalomnak a műveltség-ről alkotott helytelen nézetét. Helytelen e nézet, mert a műveltség nem a tudásban, sem a modorban s a kettőnek lelki finomsággal való egyesülésében keresendő. Az igazi műveltség az Isten, önmagunk s felebarátaink iránt tartozó szeretetnek megvalósításában áll.

A *női szépségről* egy asszonyhoz írt levél alakjában szól. Az asszony leánya egy évi házasság után ott hagyja férjét. Az anya leányának pártjára áll s az ő felfogásával, mely tulajdonképen a művelt társadalomnak a női szépségről alkotott felfogása — áll szemben a levél írójának nézete, mely szerint a női szépség nem a külsőben, sem nem a lélek finomságában, hanem a női hivatás száz meg százféle betöltésében áll.

*) Ezen rovatban rendszerint csak a szerkesztőséghez beküldött könyveket ismertetünk.

Az „Életideálok“ c. részben szól az emberi élet céljáról. Arról a közös célról, mely ugyanaz marad minden időben s egyaránt ott lebeg mint megvalósítandó eszmény mindenféle foglalkozású ember előtt. Előzőleg világot vet ezen célnak történeti fejlődésére. Az ókorból a görög népet hozza fel, amely népnél az az eszmény nemcsak az egyes bölcsészeti rendszerekben, hanem magában az életben is megvolt. Majd a középkori életeszményt, mely a kolostori életben talált teljes megvalósulást, magyarázza. Kimutatja, hogy az egy egészségtelen világnézetnek szülötte s lényegében semmit nem különbözik az ókoritól. A mai kornak társadalmáról azt mondja, hogy ami az életecét illeti, kevés ideálja van. Olyllyá lettünk mint a koldus, kit multja gazdag kincseiből szegényre fosztottak. Ezután rátér a közös életecél teljes meghatározására s szól annak megvalósítási módjáról. A közös életecél az örök emberiben kell keresni s nem más mint az általános emberi s különös emberi hivatás összhangja. Megvalósulása a test és lélek egymással vívott harcának eredményétől függ.

Ezek a kérdések valóban megtalálhatók a társadalomban s annak elégtelensége, boldogtalansága csak úgy szűnik meg, ha ezekre helyes feleletet nyer. E műben megtalálja a helyes feleletet. Igen sokszor maga a gondolat a képies kifejezések özönében majdnem elvész. A bölcselő helyett beszél s gyönyörködtet a költő. Költői képekben, kifejezésekben túlgazdag e mű s ez sokszor az értelem rovására megy. A képekben a gondolat, a vezérlő eszme, mint a sivatag patakja a homokban sokszor nyomtalanul eltűnik. A kérdéseket vallási szempontból tárgyalja, de a lelkész, a vallásos keblű író sokszor hallgat, a költő nem engedi beszélni. Pedig ahol szóhoz jut meghatóan beszél s a bibliából vett történetekkel, mondásokkal bizonyít s vigasztal. A szenvedésről szóló részben mily szépen vezeti a szenvedőt a szenvedésből fakadó áldás ismeretére s vezeti végre a szenvedő Krisztushoz, hogy tőle tanuljon szelidséget, türelmet a szenvedésben. Ez a rész a leg-sikerültebb.

A „Műveltség“-ben amily határozott fogalmat alkot az olvasó a társadalom nézetéről, oly határozatlan az igaz műveltség helyes meghatározása. Az utolsó részben ugyanebbe a hibába esik.

A bíráló szavait mentse azonban a jóakarát. Kétségkívül uttörő munka irodalmunkban. Fogyatosításait feledi az olvasó; feledtetni vele a sok szép gondolat s a még szebb eleitől végig költői nyelv. Buzdítsa szerzőt a munkának folytatására az a tudat, hogy hiánypótló munkát végez s a célt, melyet maga elé kitűzött, megközelítette. Sokat foglalkozott tárgyával s megérdemli, hogy olvassgassuk könyvét; sok igazságot merithetünk belőle.

K. Zs.

— **Két egyházas irányú theologiai folyóirat.** Az újév elején a lelkész és theologus is körültekint az irodalom mezején s a rengeteg sok új könyv és a folyóiratok tömegéből kiválaszt magának egyet vagy mást, hogy megszerezve azt, lelke számára táplálékot találjon abban csendes magányában, melyben sokan fordulnak hozzá, hogy őket megvigasztalja, megerősítse s a hitben megtartsa. Ennyi lelki értelemben vett kiadáshoz persze szükséges az egészséges lelki táplálék bevétele. És ezt nyújtják neki a jó könyvek és jó folyóiratok.

Ezen sorok két ilyen németnyelvű folyóiraatra akarják az érdeklődők figyelmét irányítani. Mindakettő egyházunk hitének alapján áll és így nem ezen hitünk megingatására, hanem megerősítésére alkalmas. Az egyik már régebbi barátja az egyházas theologia kedvelőinek, a másik pedig új vállalat, amely most akarja csak magának olvasóit tartalmasságával, olcsóságával megszerezni.

Az első a „*Neue kirchliche Zeitschrift*“, a mely a legjelesebb pozitív irányú luth. theol. tanárok közreműködése mellett Engelhardt Vilmos müncheni gimn. vallás tanár szerkesztésében most már 20. évfolyamát kezdi meg. Hogy ezen folyóirat gazdag tartalmáról csak némi képet nyujtsunk e lapok olvasóinak, nagy vonásokban vázoljuk az elmúlt 19. (1908. évi) évfolyam legfőbb cikkeinek tartalmát. Az Ótestamentom körébe tartozik Caspari W. erlangeni magántanár értekezése a leviratus házasságról Ruth könyvében, Stocks cikke Joel könyvéről, Köberle rostocki tanár cikke az assuani papyrusokról és az Ótestamentomról, Lotz erlangeni tanár értekezése Jahve dicsőségéről és a zivatarról és König bonni tanár cikke Ezsajas 40-ik fejezetéről. Nem kevésbé értékesek az újtestamentomi cikkek. Ezek sorában első helyen említendők Zahn erlangeni tanár cikkei János evangéliomának földrajzárol, az apokryphus evangéliomoknak újabb töredékeiről, Walter göttingeni tanár János „presbyter“-nek tartózkodási helyéről írt. Ezen kérdés tisztázása azért fontos, mert újabban több kritikus úgy akarja János evangéliomának szerzőségét az apostoltól elvitatni, hogy ezen „presbyter“-nek tulajdonítja. Ewald erlangeni tanár Krisztusnak János evangéliomában levő beszédei „szubjektív alakját“ tette vizsgálata tárgyává. Stier breslaueri szeminárium igazgató Jézus öntudatával foglalkozik.

A rendszeres theologia egyik fontos kérdését fejtegette Seeberg berlini tanár „az evang. hit és az üdvtörténet tényei“ cím alatt, míg Stange greifswaldi tanár megcáfolja a keresztyén ethika heteronom jellegéről való nézetet. König bonni tanár egy cikkben megint kifejti az ő sajátos álláspontját a hit fogalmáról és megvédi azt legújabb megtámadói (főleg Hermann) ellen. Az egyháztörténetet is több cikk képviseli. Kolde erlangeni tanár a dogma és a dogmatörténetet fogalmát állapítja meg és Luthernek „Erhalt uns Herr bei deinem Wort“ kezdetű éneke történetét írta meg. Kunze greifswaldi tanár pedig az evangéliomoknak átadását az ókori keresztyélésre való előkészítő oktatásban tárgyalja, míg kollegája Schultze Nikolai Fülöp énekköltő 3 ismeretlen levelét ismerteti. Hunzinger lipcei tanár Luthernek a német mystikához való viszonyáról értekezik, míg mások Löhe és Wichern születésnapja 100. évfordulója alkalmából irtak cikkeket. Még a pápa syllabusa és encyklikája meg házasságjogi intézkedései is találtak egyes cikkekből szakavatott ismertetőkre. Sőt még a legújabb pártküzdelmek meg a népiskolai oktatás terén észlelhető újabb áramlatok ismertetésével is találkozunk ez évfolyamban. Végül még philosophiai meg vallástörténeti cikkek sem hiányoznak.

Csak azt akarjuk még megjegyezni, hogy a mi évfolyamunk 10. (októberi) füzete Zahn erlangeni tanár 70. születésnapjára mint ünnepi szám jelent meg és 3 koronáért külön is kapható. Szóval oly folyóirat a „*Neue kirchliche Zeitschrift*“, melyet mindenkinek csak melegen lehet ajánlani. Évi 12 havi füzetben jelenik meg az „A Deichert'sche Verlagsbuchhandlung“-nál Lipcsében, Königsstr. 25 I. Előfizetési díja 1 évre 12 márka = 14:40 korona.

A másik lap, amelyet még olvasóinknak ajánlunk, a „*Theologisches Zeitblatt im Dienste der luth. Kirche*“. Szerkesztője Dr. Schmidt elberfeldi lelkész. A lap teljesen a luth. egyház és theológiája szolgálatába szegődik és olvasóit is ebben akarja megerősíteni. Ez is 12 havi füzetben jelenik meg kisebb terjedelemben, de 3 márka = 3:60 korona csekély évi előfizetési díj fejében. Már ez a csekély összeg is leketővé teszi minden még a legszegényebb lelkész vagy theologusnak is, hogy e hithű lapot járathassa és támogassa. Azért mi azt olvasóinknak a legmelegebben ajánljuk az előfizetésre. Elő lehet fizetni a kiadónál, Pillardy und Augustin — Cassel, Sedanstr. 6/8 könyvkiadó cégnél.

— *E. Dennert* dr. phil.: *Ist Gott tot? Gott — Welt — Mensch? Drei Kernfragen der Weltanschauung naturwissenschaftlich beleuchtet.* Stuttgart. Verlag von Max Kiemann. — Ara füzve 2 m., kötve 3 márka.

Dennert, az Istenbe vetett hitnek e hatalmas szöszólója, ismét egy értékes apológiával ajándékozta meg a világot. *Meghalt-e az Isten?* cím alatt három Zürichben tartott előadását bocsátja könyvalakban a nagyközönség rendelkezésére oly célból, hogy a természettudományok eredménye alapján a modern embert az Istenhez vezető útra vezérelje, jobban mondva, hogy eltávolítsa azokat a köveket, melyeket a modern gondolkodás azoknak, kik az Istent keresik, útjukba vetett. Nem Isten lételét bizonyítja, csak azt akarja kimutatni, hogy a természettudomány világnézeti kérdésekben teljesen közömbös: nem bizonyít az sem Isten mellett, sem ellene. S ezt a célt szerző el is éri.

A kérdést, melyre meg akar felelni, két részre osztja: 1. Vannak-e határok a bennünket környező világban, melyek Isten létele mellett bizonyítanak? s 2. vannak-e ilyenek magán a kérdező emberen? Az elsőre két első előadásában, melyek Istenről, illetve a világról szólnak, igennel felel, kimutatván, hogy Isten lételét nem zárja ki sem a kauzalitás törvénye sem az energia megmaradásának elve, míg ellenben a világnak és a szerves lényeknek célszerűsége azt határozottan megköveteli.

Az utolsó előadásban szerző az ember eredetét és rendeltetését vizsgálja s itt arra az eredményre jut, hogy az Isten akaratába vetett hit sokkal célszerűbb, s a világrejtélyeket sokkal hatásosabban fejtheti meg, mint a vak esetlegességben való hit, sőt, hogy az egyedül igazi monizmus csakis Őbenne található.

Mindazoknak, kik meggyőződést akarnak szerezni a megdönthetlenségnek látszó természettudományi elméletek ingatag voltáról, a könyvet melegen ajánljuk, jóllehet el kell ismernünk, hogy aki abból a célból veszi azt kezébe, hogy benne Isten lételenek megingathatatlan biztosítékát keresse, csalódik. Szerzőnek sem ez a célja. És sohasem szabad elfelejtenünk, hogy habár az ilyen apologetikus előadások és könyvek jók és hasznosak, a legfontosabb mégis csak az *életnek bizonyítéka.* —s.

— *Jausz Vilmos* theol. akad. tanár: *Eine neuentdeckte alte Welt. Ein populärwissenschaftlicher Vortrag.*

Amióta az Eufrat és Tigris vidékén folytatott ásások feltárták egy rég letűnt világ nagyszerű kulturáját s a napfényre hozott téglák ékírása olvashatóvá vált, különösen pedig, amióta a Delitzsch által megindított vita folytán egyesek a biblia forrásait is a khaldeusi nép történetében és elbeszéléseiben vélik felfalálni, az érdeklődés azon „régí világ“ iránt mindig élénkebb lesz. Ezt az érdeklődést szolgálja szerző füzetkéjében. Nem a *Babel und Babel* vitához akar szólni, nem vallási szempontból akarja ama régi világ kulturáját értékelni. Erről csak az előadás végén nyilatkozik röviden. Célja inkább az ásások történetének s az ipar és kereskedelem, a technika, a művészetek, különösen pedig a tudományok terén feltárt eredményeinek az ismertetése. S ez sikerült neki, — A szakavatottságra valló, áttekinthetően irt kis füzetet, mely szerzőnél kapható, melegen ajánljuk mindazoknak kik tájékozást akarnak szerezni Előázsia régi műveltségéről. —s.

— *Evangelischer Glaubensbote für die Zips* cím alatt a Szepesség német evang. gyülekezetei részére *Koch* Aurél strázsai lelkész szerkesztésében kéthetenként megjelenő új néplap indult meg. A lapocskából eddig 3 élenken, bár kissé pongyolán szerkesztett számot vettünk, melyek különösen a gyülekezetektől közölt nagyszámú hírekkel igen alkalmasak a

közösségi érzés felkeltésére s az együvé tartozás tudatának ápolására. Ez hazai egyházunkban a 3-ik német evang. néplap s úgy látszik, hogy az Evang. Glocken s a Der Friedensbote mellett ez is képes lesz magát önerejéből fenntartani. Ami annál dicséretesebb, mert tudjuk, hogy egyetlen magyar evangélikus néplapunkra, az „Evang. Családi Lapokra“, a Luther-Társaság ezeket kénytelen évenként ráfizetni. Miben rejlik ennek az oka? . . .

— **Protestáns papok és hitoktatók zsebnaptára az 1909. évre.** I. évfolyam. Szerkesztette: *Vértési Zoltán*. Ára 1 K 20 f. Az ár előleges beküldése mellett kapható a szerzőnél, Magyarbóly, Baranya megye. Most csak rámutatunk ezen valóban hézagpótló naptár megjelenésére s melegen ajánljuk minden lelkésznek és hitoktatónak ezen praktikus zsebnaptár beszerzését, melyet lapunk következő számában részletesebben ismertetünk. Mára már minden testületnek van megfelelő zsebnaptára s örülünk, hogy mostantól fogva hazai protestáns lelkészi karunk is rendelkezik ilyennel.

Egyházi élet.

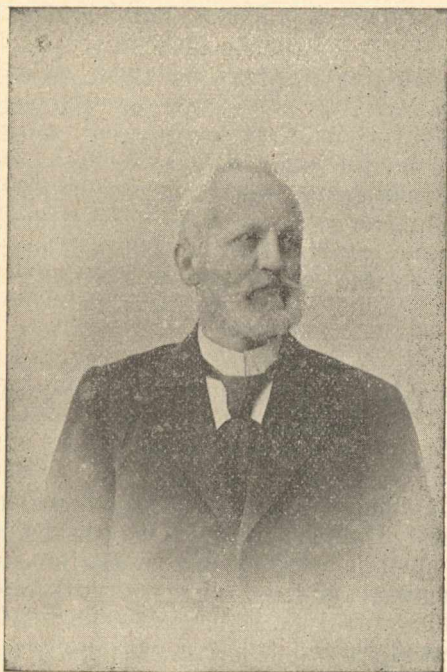
Belföld.

— **Ihász Lajos** 1908 december 6-án elhunyt egyházkerületi felügyelőt ezen szép szavakkal parentálta el Dessewffy Aurél gróf, a főrendiház 1908 december 21-én tartott ülésén: „Fájdalommal jelentem a méltóságos főrendeknek, hogy *Ihász Lajos*, a dunántúli ágostai hitv. ev. egyházkerület felügyelője és ezen méltóságánál fogva a főrendiháznak 1901 óta tagja, folyó hónap 6-án elhunyt. A boldogult nemcsak egyházának buzgó szolgálatával, hanem a közügyekben, főként a vármegyei közigazgatási élet terén való élénk tevékenységével, tekintélyes birtokainak mintagazdaságokká való fejlesztésével, valamint kulturális és egyházi célok előmozdítása érdekében tanusított nagylelkű áldozatkészségével is méltóvá tette nevét arra, hogy életében köztisztelet és elismerés környezze, halála után pedig kegyeletes emlékezés örökítse meg. Elhunytáról későn értesülvén, nem voltam abban a helyzetben, hogy a főrendek nevében koszorút helyezhettem volna ravatalára, de meg vagyok győződve, hogy a méltóságos főrendek helyesléssel fogadják azon indítványomat, hogy kegyeletünk adóját emlékének jegyzőkönyvünkben való megörökítésével mi is lerőjjük elhunyt tagtársunk iránt. *Ihász Lajos*, mint ismeretes, vagyonának felét a dunántúli egyházkerületre hagyta. A hagyomány értékéről a legközelebbi egyházkerületi pénzügyi bizottsági gyűlés után közlünk jelentést. — Most már megindult a mozgalom az állás újbóli betöltése iránt és sok nevet emlegetnek. Mi épen azért közöljük *Ihásznak* a főrendiházban történt elparentálását, hogy rámutassunk, miszerint a megválasztandó kerületi felügyelő főrendiházi tagságát ezen egyházi méltóságának köszönendő. De épen azért elvárjuk, hogy bárkit ér is az egyházkerület bizalma, az egyháza érdekeért a főrendiházban mindig helyt álljon s ne rendelje azt sohasem alá — politikai meggyőzésének.

— **Poszvék Sándor**, volt soproni theol. akad. igazgató-tanárnak a mult iskolai év végén történt nyugdíjba vonulásáról alig emlékeztek meg annak idején lapjaink, pedig vele egyházunknak egy nagy fia vonult vissza az egyházi élet munkatéréről, ki a mult század második felében sok tekintetben vezető és irányító szerepet játszott nemcsak a dunántúli kerületben, hanem egész egyetlenes egyházunkban is. Működését mint meszlenni lelkész kezdette meg s csakhamar olyan tekintélyre tett szert, hogy a vasi közép

egyházmegeye fiatal kora dacára nemsokára esperesévé választotta. Ezen méltóságból hívta meg a dunántúli egyházkerület bizalma 1877-ben a soproni theol. intézet gyakorlati theologiai tanszékére, mely állásban 1908-ig, tehát teljes 31 esztendeig működött.

Poszvek Sándor.

De nemsokára mint tanár szerezte meg alapos és szellemes előadásaival, valamint atyai jóindulatával, hallgatóinak bizalmát és szeretetét, hanem mint főszámvevő is megbecsülhetetlen érdemeket szerzett magának az egyházkerület körül. Szava hosszú időn át döntő befolyással bírt a legfontosabb egyházi kérdéseknél. Karsay Sándor püspök visszavonulása után az egyházkerület gyülekezeteinek igen tekintélyes része Poszvek Sándort jelölte a püspöki méltóságra, ki az egyetemes egyháznál hosszú ideig az egyházi főjegyzői tisztséget viselte, miről az utolsó egyetemes közgyűlésen szintén lemondott. Az egyetemes közgyűlés — a jegyzőkönyv 6. pontjában — fájdalommal vette tudomásul e lemondást, s hálás köszönetét és elismerését fejezte ki Poszvek Sándornak eddigi szives és eredményes működéseért és az egyház körül kifejtett fáradozásaiért és őszinte elismerése, valamint osztatlan tisztelete jeléül Poszvek Sándort egyhangú lelkesedéssel tiszteletbeli egyetemes főjegyzőjévé választotta meg. Néhány

év előtt Őfelsége is kitüntette a Ferenc József rend lovagkeresztjével. Bizonyára örömet szerzünk olvasóink között Poszvek Sándor tanítványainak és tisztelőinek, midőn jóságos arcát képben is bemutatjuk. Adja az Ég, hogy sokáig élvezhesse a nyugalom éveit s fáradhatatlan lelke még sok szolgálatot tehessen egyházának.

— **A protestáns lelkészek fizetésrendezési ügye** már nem szenvedhet halasztást. Hogy 1600 K-ból a mai drágaság mellett nem lehet megélni, azt belátja mindenki. Sajnos, egyházunkban eddig nem akadt senki, aki ezen kérdést napirendre tűzte volna. Az egyetemes gyűlésen hiába vártunk erre nézve valamelyes irányítást s csak a nyugdíjügy tárgyalására összehívott privát lelkészi tanácskozás alkalmával jelezte Händel esperes, hogy a fizetésrendezés ügye folyamatban van, de hogy kitől tudja azt s hogy ki garantál érte, arról nem nyilatkozott. Az egyet. gyűlés előtt több oldalról hangoztatták, hogy az egyetemes lelkészi értekezletnek tömeges deputációvá alakulva, kellene ez ügyben a kormány elé járulnia, de hisz ez tett számba ment volna, s ki várhatna az egyet. lelkészi értekezlettől a jelen szervezet, vagy inkább szervezetlenség mellett tetteket? Így hát ez is elmaradt. De míg mi aludtunk, addig bizony református testvéreink s a kath. klérus serényen mozgolódtak. Az utóbbi hirtelen meg is kapta Apponyi Albert gróftól a kongruát, pedig hát az a nőtlen kath. pap még könnyebben elvárható volt, mint a családi gondok alatt görnyedező protestáns lelkészi kar. Az „Országos Református Lelkészegyesület“ is küldöttségileg tiszteltett Justh Gyula képviselőházi elnöknel, Wekerle Sándor miniszterelnöknel s Apponyi

Albert gróf kultuszminiszternél, hol a küldöttek azt a biztatást nyerték, hogy „ugy a képviselőház, mint a kormány meg fogja találni a helyes utat, a *református* lelkészek jogos igényeinek kielégítésére“. A képviselőház december 5-iki ülésén végre Apponyi Albert gróf kultuszminiszter azt a kijelentést tette, hogy „a lelkészi kongruának az összes *felekezetekre* kiterjedőleg a **korpótlék-rendszerre** fektetett rendezését munkába veszi“. Így *mások* mozgolódása részünkre is meghozza a fizetésrendezést. A korpótlék-rendszert örömmel lehet üdvözölni, mivel így abban minden lelkész részesül. S ez méltányos is. Hiszen az anyakönyvi-kivonatok kiadásának apadása folytán az összes lelkészek jövedelme egyre csökken s így méltányos, hogy ezen veszteségért mindenki kárpótlást nyerjen. Magától értetődik, hogy a korpótlék csak a középiskolai tanárokéval egyforma lehet. — Ha ilyen módon a nyugdíjügy rendezése után a lelkészi fizetés is korszerű rendezést nyer, bizton várhatjuk, hogy az ideális gondolkodású ifjuság színe-java keresi majd fel ismét a lelkészi pályát s hogy az anyagi gondok nyomasztó kinjától felszabadított lelkészi kar, fokozott erővel s önfeláldozással fogja magasztos kulturális hivatását betölteni!

— **Meghívó a magyarhoni ág. hitv. evang. misszióegyesület folyó évi február hó 2-án Pozsonyban tartandó alakuló gyűlésére.** Délelőtt 11 órakor *alakuló közgyűlés* a könyvtárteremben (Konvent-utca 15, I. em.), melyen tanácskozási és szavazati joggal csak tagok bírnak. **Délután 4 órakor magyar** istentisztelet a nagy templomban. Ünnepi szónok: *Jánosy Lajos* komáromi esperes. Ugyancsak 4 órakor *tól* istentisztelet a kis templomban. Szónok: *Morhács Márton* budapesti lelkész. $\frac{1}{2}$ 6-kor *német* istentisztelet a nagy templomban. Szónok: *Löv Fülöp* locsmándi lelkész. **Este 7 órakor missziói ünnepély** a liceumi tornacsarnokban. Ennek programja: 1. Karének. 2. Üdvözőlő beszéd (magyar és német nyelven), tartja *Schmidt Károly Jenő* licenciátus, pozsonyi lelkész. 3. Misszióegyesületünk feladata. Magyar előadás. Tartja *Scholtz Ödön* ágfalvai lelkész. 4. Karének. 5. Szavallatok. 6. Képek a keletafrikai missziói mezőről. Vetített képekkel megvilágítva előadja *dr. Weishaup*, a Lipcsei Misszió felügyelője. 7. Záróima. 8. Karének. — Ezen, egyházunkra oly rendkívül fontos alakuló közgyűlésre a luth. misszióügy összes barátait szeretettel meghívja a **Rendezőbizottság.**

— **A Misszióegyesület tagjaiul** eddig a következők jelentkeztek: 1. Zimmermann J. lelkész Németjárfalu, Krahulec A. lelk. Grinád, Bárdi E. lelk. Mezőberény, Kotsch M. lelk. Pusztavám, Ilauszki Sámuel betűszedő Budapest, Ilauszki Ferenc betűszedő Sopron, Bohus K. lelk. orsz. gyűl. képvis. Franzfeld, Pröhle K. theol. tanár Sopron, Mayer P. lelkész Nagybörzsöny, Porkoláb Gy. lelk. Battyánd, 11. Szalay L. lelk. Nagyszőlős, Bándy E. lelk. Léva, Kasper J. lelk. Ruszt, Kovács S. theol. tanár, Pozsony, Ev. theol. otthona Pozsony, Gura J. lelk. Merény, Wagner Á. lelk. Ráckozár, Dr. Daxer Gy. lic. Békéscsaba, Steinacker R. lelk. Svedlér, Juszt G. lelkész Sztatina, 21. Broschkó G. A. lelk. Budapest, Scholtz Ö. lelk. Ágfalva, Löw F. lelkész Locsmánd, Stráner V. theol. tanár Sopron, Beyer T. lelk. Kőszeg, Mesterházy S. lelk. Nemespatró, Schmidt K. J. lic. lelk. Pozsony, Pröhle H. lelk. Pozsony, Dianiska F. lelk. Kolozsvár, Albrecht G. lelk. Nagyszombat, 31. Dorn K. Bonyhád, Krupec J. alesp. Hontudvarnok, Kayling H. lelk. Ruszkin, Gyurácz F. püspök Pápa, Biszкуп B. lelk. Németgurab, Kowarik M. diakónus Pozsony, Bobál S. lelk. Egyházmarót, Pálmay L. lelk. Győr, Gindl M. lelk. Szomolnok, Nitschinger P. tanító Pozsony, 41. Böhm R. lelk. Gálos, br. Podmaniczky P. s.-lelkész Modor, Breyer J. lelk. Fertőmegyes, Ziermann L. lelk. Pinkafő, dr. Schneller A. ügyvéd Kőszeg, Mihalovics S. lelk. Bér, Wagner G. A. lelk. Ujverbász, Jánosy L. esperes Komárom, Schmidt J. s.-lelk. Ágfalva, Morgenthaler F. lelk. Ujpazua, 51. dr. Zsilinszky M. Budapest (alapító), Wallra-

benstein J. lelk. Ujbanovce, Poszvék S. ny. theol. tanár, Sopron, Zoch S. lelk. Modor, Morhács M. lelk. Budapest, Famler G. A. lelk. Torzsa, Konfirmándusok otthona Torzsa, Rimár J. soproni theol. Erlangen, Halwax Gy. theol. Pozsony, Stettner Gy. esp. Felsőlövő, 61. özv. Tomka K.-né Ókörtvélyes, Skrovina O. lelk. Turócszentmárton, Ev. nőegylet Agfalva, dr. Walser Gy. lk. Igló, Hodzsa J. alesp. Szucsány, Janoska Gy, lk. Liptószentmiklós.

— **A misszióegyesületre vonatkozólag** egy ifjú Timotheustól a következő sorokat vettük: Örömmel olvastam a M. L.-ban, hogy az evang. missziói egyesület immár valóban megalukul. Hazai evang. egyházunkban ily téren nem sok történt eddig s a meglévő egyéb szervezetek is többé-kevésbé inkább nehezebbre estek az egyháznak s nem támaszul, úgy hogy e miatt nem is csodálkoznék, ha az új gyermek kiáltása sokak ingerültségét ébresztené fel és nem kedvét. De nem jövendőlni akarok (különben talán post eventum lenne) hanem kívánom, hogy az egylet Isten kegyelméből megvalósuljon s hatalmas eszköz legyen az Ő kezében országának építésére és terjesztésére, s jótékony hatását érezze egész evang. egyházunk. Eddig legtöbbször csak panaszokat hallottunk, vagy nem akartunk hallani; lásson ezentúl mindenki tényeket, a szeretetnek munkáit s a hitnek cselekedeteit.

— **Roth Henrik magyar missziói növendéknek** karácsonyra ímét 25 K 27 f. adományt küldhettem, ki erre a következő levélben válaszolt: „Fogadja hálás köszönetemet a nekem szerzett karácsonyi örömért. Tanulmányaimról a következőket jelenthetem: a tanulási idő 6 évig tart és pedig a 3 első év a humanisztikus a 3 utolsó pedig a theologiai kiképzetésre szolgál. Ennek folytán az első években főképen latint, görögöt, németet, bibliaismertetést, kátét, történelmet, földrajzot és matematikát tanulunk, az utolsó években pedig héber nyelvet, egyháztörténetet, ó- és újszövetségi exegézist, dogmatikát és dogmatörténetet, gyakorlati theológiát, erkölcsant, filozófiát és végül még angol nyelvet adnak elő. Hogy hová küldjünk tanulmányaink befejezése után, Keletindia vagy Afrikába, azt kevéssel kiküldetésünk előtt a missziói kollégium határozza el. Ezen határozatot személyemre nézve még csak mintegy 1½ év múlva hozzák, de azt hiszem, hogy feladatomnak Isten segítségével Afrikában épen úgy megfelelek majd mint Indiában. A karácsonyi ajándékot megegyszer hálással megköszönöm s maradok . . .” Tavalay olvasóink köréből összesen 70 K 87 f. segélyt küldhettünk hazai egyházunk ezen egyetlen missziói növendékének. Talán lesznek ezidén is, kik készek ezen lelkes ifjút, kiről tanárai is mindig elismerőleg nyilatkoznak, tanulmányai befejezhetőse végett anyagilag segíeyezni.

— **Bosznia és Hercegovina anektálása** következtében az Osztrák-Magyar monarchia lakossága majdnem 2 millió lélelelkel szaporodott, kik közül több mint 500.000 mohammedánus. Ófelsége ezen új alattvalói valamennyiének vallásszabadságot ígért. úgy hogy ezentúl a monarchia területén a soknejűség is meg lesz engedve, a mi a mohammedánusoknál szintén vallási berendezés. Ezen új polgártársak felhívják figyelmünket a mohamedánus misszióra, mert mint keresztyén nagyhatalomnak kötelességünk, hogy mohammedánus alattvalóinkat is Krisztushoz vezessük. Az ottani evangélikus misszió kiindulási pontjául a már fennálló evang. gyülekezetek szolgálhatnak, melyek egyes helyeken, pld. Szerajevóban, Banjalukában stb. szépen virágoznak s nagy tekintélylyel bírnak. Különösen Banjaluka vidékén szépen fejlődő német evangélikus parasztkolóniák vannak s az ottani lelkész épen most munkatársat keres, ki egyházszerző nehéz munkájában segítségére lehetne . . .

— **Zágrábban** ujévtől kezdve horvát nyelven „Szabadgondolkodók Lapja“ jelenik meg. Mindazok, kik az evangéliumot nem ismerik, ily módon akarnak megszabadulni a klerikális veszedelemtől. A klerikális lapok azt hirdetik, hogy a szabadgondolkodók protestánsok, csak más név alatt. Varasdon az Orsolyák zárdájában műkedvelői előadást rendeztek, melyen a főszereplők botrányos bűnökbe süllyedt protestánsokat ábrázoltak, míg azok végre megtérnek s „kegyes emberekké“ vagyis katolikusokká lesznek. Így izgatnak a protestánsok ellen már az iskolákban. Égető szükség volna egy horvátnyelvű evangélikus lap megindítása, hogy azon sok ezer intelligens ember, ki Rómával meghasonlott, ne dobja magát a hitetlenség karjaiba, hanem az evangélikus egyházban lelje meg a tisztá keresztyén igazságot. Dobrovoljac Milko hrasztováci lelkészben egy kiválóan alkalmas emberünk is volna egy ilyen lap szerkesztésére s megindítására, csak a kezdet nehézségeinek leküzdésére szükséges anyagi eszközök hiányoznak. Ki volna hajlandó a horvátországi evangelizáció megindítására áldozatot hozni?

— **Battyánd** vasmegyei vend gyülekezetnek Amerikában, South Bethlehembben élő hivei, a karácsonyi ünnepek alatt, *keresztelő köre*, mely 1410 koronába kerül, 923 K 10 f-t küldöttek. A még hiányzó 486 K 90 f-t szintén összegyűjtik maguk között s mire a keresztelő kő elkészül, azt is megküldik. Hogy milyen nagy ezen szegény munkások áldozatkészsége, mutatja az, hogy vannak az áldozathozók között, akik a szent célra 25, 30, 40, sőt 50 koronát adtak fejenként, pedig mások sincsen mint munkás kezük. Még eddig minden évben küldtek a templomra s a lelkésszel állandóan fentartják a levelezést.

— **A resicabányai kised missziói gyülekezet** 8 évig volt lelkész nélkül, míg most végre Szende Nándor személyében ismét pásztor nyert. Ezen szünet alatt a hivek száma csaknem felére apadt. Lehet, hogy ott vannak még, de nem jelentkeznek. Időközben új evang. családok is telepedhettek le, de azokról nem tud senki. A gyülekezetnek egy rozzant épülete iskolául s imatermül szolgál, de senkinek sem tűnik fel. Azért az ifjú lelkész templomot szeretne építtetni, annyival inkább, mivel az alispáni hivatal elrendelte a tűz- és életveszélyes rozoga ház lebontását. E célra már szép telek s egy kis pénz is áll a gyülekezet rendelkezésére. Az ügy előmozdítása végett m. é. dec. 20-án megalakult a resicabányai evang. nőegylet, melynek f. é. január 2-án a templom javára rendezett estélye egymaga 1200 koronát jövedelmezett. Kivánatos, hogy ezen missziói állomás általános felkarolásban részesüljön, mert csak így töltheti be ott az alvidéken fontos mentő és gyűjtő hivatását. Felhívjuk rá a gyámintézet s annak révén a Gusztáv Adolf-egylet jóindulatu figyelmét.

— **Tétény**, Gálos mosonmegyei gyülekezet kis filiája, hol eddig egy gyülekezeti tag szobájában tartották az istentiszteletet, most egy szerény igényeinek megfelelő imaházat készül építeni s e célra az esperesség gyülekezeteiben is gyűjtenek. A mult év végéig Gáloson közel 700 K, Levélen 227 K, Rajkán 155 K 50 f s Lébenyben 120 K gyűlt be e célra, míg a többi gyülekezet még soron van. Eddig 2322 K 88 f áll rendelkezésre s ha még vagy 1000 K befolyik, úgy Isten segítségével talán már ezidén felépülhet a kis nyáj számára a szerény szent épület.

— **Balf** sopronmegyei gyülekezet m. é. advent I. vasárnapján d. u. 3 órakor a soproni theol. akadémia tanári karának és hallgatóinak közreműködésével vallásos ünnepélyt rendezett. Közének után a helybeli lelkész imádkozott és epistolát olvasott (Ján. jel. 1, 4–8). A theol. énekkar 2, a helybeli „Gesangsverein“ 2 számmal szerepelt. A megbetegedett Jausz V. tanár adventi tárgyú dolgozatát Straner V. tanár olvasta fel. Wagner József theol. hallg. Gerok: Advent, Stiegler Ernő theol. hallg. Gerok: „Der Bach

Kidron“ c. költeményét adta elő. Végül Pröhle K. theol. tanár imádkozott és áldotta meg a templomot zsúfolásig megtöltött gyülekezetet. Minden jel arra mutat, hogy a rövid 4 órai együttlét úgy a balfi híveket, mint a theol. tanárokat és hallgatókat építette, lélekben erősítette s nagyban hozzájárult az evang. öntudat fejlesztéséhez s a hitélet mélyítéséhez.

— **Az alkohol káros pusztítása ellen** Andrassy Gyula gróf belügyminiszter a következő rendeletet adta ki: „Az alkoholizmus ellen való védekezés nagy fontosságától indítatva és az államháztartás betegápolási költségeinek csökkentése érdekében elrendelem, hogy az állami elmeigógyító-intézetek, mint az alkoholizmus áldozatainak megmentésére hivatott tényezők, az iszákosok gyógyítását különös gondjuk tárgyává tegyék. E célból szükségesnek tartom, hogy az intézetek orvosai az ápolószemélyzetnek alkohol-ellenes oktató előadásokat tartsanak s nekik a szeszes italok élvezetétől való teljes tartózkodást ajánlják. Minthogy pedig az eddigi élelmezési rend szerint könnyen megtörténhetik, hogy az ápolóknak adni szokott szeszes italokhoz iszákos, epileptikus vagy általában intézeti betegek is hozzájuthatnak, minthogy továbbá az ápolói szolgálat a legnagyobb fokú állandó éberséget, önuralmat és a legjobb példaadást követeli, a szeszesital-illetményeket beszüntetem, úgy hogy az elmeigógyító-intézetek tisztviselői, alkalmazottai, az ápolók, házicselédek és szolgák készpénzben kapják italjárándóságukat. Az elmebetegek kórállapotára nézve a szeszesitaloktól való teljes tartózkodás lévén kívánatos, egyuttal arra is felhívom, hogy a szeszesitalok étlapi rendelkezését szüntesse meg és gondoskodjék arról, hogy az elmebetegek sem mulatságokon, sem ünnepeken, sem más alkalmakkor szeszesitalokhoz ne jussanak“. Szép intézkedés, — de még szebb volna, ha a magas kormány végre az italméresi jog korlátozására gondolna s elrendelné a vasár- és ünnepnapokon az összes korezmák zárvatartását. Mig ez be nem következik, hiábavaló minden részleges intézkedés.

— **Árpádházi „szent“ Erzsébet** születésének tavalyi 700 éves fordulója alkalmából „országos bizottság“ alakult „szent“ Erzsébet kultuszának előmozdítása s a „szent“ Erzsébet szellemében üzött jótékonyság gyakorlása végett. Ezen Izabella kir. hercegnő védnöksége alatt álló „országos“ bizottság kezdettől fogva kizárólag katolikus jelleggel bírt, ami a mult évi november 22-én Pozsonyban tartott első évi ünnepeken is kitünt, a melyen a kir heregnő mellett gróf Zichy János, dr. Kohl Medárd stb. szerepeltek. Az ünnepeken elhatározták, hogy a befolyt jelentős összegben, mihez királyunk is ötvenezer koronával járult, „Szent Erzsébet emlék“ gyanánt fokozatosan több gyermek-otthont állítanak fel, és pedig az első Pozsonyban. Ezen otthonok célját az elnök, Zichy János gróf úgy határozta meg, hogy bennük „*az intézmény katolikus jellegének állandóan és sértetlenül való fentartása mellett, más vallásu gyermekek is szeretetteljes felvételt és gondozást találjanak.*“ Tudjuk, hogy mi értendő a más vallásu gyermekeknek katolikus intézetbe való szeretetteljes felvétele s gondozása alatt, amiért is résen legyünk, hogy evangélikus gyermek soha sem szoruljon az ilyen szeretetteljes felvételre. *Létesítsünk evangélikus gyermek-otthonokat!*

— **A bedölt dorozsmai iskola**, melynek kötörmeléke a napilapok tudósítása szerint két gyermeket agyonzúzott s tizenötöt súlyosan megsebesített, élénk világot vet a mai katolikus klérust jellemző szűkkeblűségre. A rozoga iskola épület már régen olyan közveszélyes volt, hogy alá kellett gerendázni, de a *váczi püspök*, kihez új iskola építése végett fordultak, állítólag azt a választ adta, hogy „csak katolikus iskolát hajlandó építeni“. Most aztán a jó dorozsmaiak át akarnak térni a protestáns hitre. Mi nem hisszük. Különb dolgoknak kell még történni, mig a katolikus népnek végre nálunk is felnyílik a szeme.

— **A győri róm. kath. püspök** gróf *Széchenyi* Miklós szép kis botrányt okozott azzal, hogy a győri róm. kath. tanítóképezdeből 101 képezdészt kizáratott, mivel dec. 2-án 35 negyedéves nem vett részt a püspök által az osztrák császár 60 éves jubileuma alkalmával celebrált ünnepi misén s a többiek utóbb közösséget vállaltak velük. Az ügy az országgyűlésen interpelláció tárgyát is képezte, de Apponyi ismert karlsruigi ügyességével elodázta az érdemleges választ s időközben Ember János, az ismert néppárti érzelmi tanfelügyelő „jobb belátásra“ térítette az ifjakat. Erre a „szabad-
elvi“ függetlenségi párt műfelháborodása is lecsillapult, úgy hogy tovább is szépen árul kebelbarátjával a róm. kath. néppárttal egy gyékényen. Egyéb baj nem történt. De történt volna csak az eset valamely protestáns iskolában . . .

Külföld.

— **A messzinai földrengés** az ottani virágzó *valdens* gyülekezetet is elpusztította. Ezen gyülekezet 40 év előtt *harminc r. k. család* áttérése folytán keletkezett s azóta több száz lélekkel szaporodott. A gyülekezetnek négy tanerővel ellátott iskolája nagy tekintélynek örvendett. Az ifjúsági egyesület csekély eszközei dacára számottevő tevékenységet fejtett ki a keresztényen irgalmas és mentő szeretet szolgálatában, mivel oly elismerésre tett szert, hogy az adományok 90%-át oly egyénektől kapta, kik nem is voltak az evang. gyülekezet tagjai. Midőn a vészhirre a palermói *valdens* lelkész Rostagno Messzinába érkezett, a kápolnát és paplakot romokban heverve találta, míg az iskolából csak megrepedt faltöredékek maradtak. Halálosan megsebesült kartársát katonák szemeláttára huzták ki a romokból. Rostagno még néhány vigasztaló szót intézett hozzá, de választ már nem kapott. Midőn testét megmentették volt, kilehelte lelkét; neje és gyermeke ott hevernek agyonzúzva a romok között. A gyülekezetnek számos más tagja is elpusztult a katasztrófa következtében, míg a többiek koldusbotra jutottak. — Meghatva olvassuk e szomorú hirt s felmerül a kérdés, vajon a szerencsétlenek részére gyűjtött milliókból jut-e majd ezen kis *valdens* gyülekezet felségelyezésére is valami? Mily szép volna, ha a gyülekeze-
teinkben gyűjtött segélypénzeket ide juttathatnók. *Lapunk Szerkesztősége is szívesen fogad s továbbít adományokat a messzinai valdens gyülekezet feltámasztására s újból való kiépítésére.*

— **Häckel Ernő Henrik**, a jeni egyetem világhírű biologusa, az evolúciós és descendens elméletek hirhedt képviselője, a múlt év végéféle nyugalomba vonult. Visszavonulására talán nem csekély mértékben befolyással volt az a harc, mely már hosszabb idő óta Brasz tanár és Häckel között folyik. Már régebben azzal vádolták Häckelt, hogy az emberi embryo fejlődési fokozatainak feltüntetésében eltér a valóságtól s His lipcei tanár ezt be is bizonyította. *Dr. Brasz* nemrég megjelent könyvében ugyanezt állítja. Häckel újabb embryo-képeiről s többek között azt is szemére veti a „monizmus pápájának“, hogy egy ember-embryót, melynek His tanárnál csak 33 hátrgerinccsigolyája van, ő 44-el rajzoltatott. A könyv nagy port vert fel s Häckel barátai is kénytelenek voltak beismerni, hogy a mesterük ellen emelt vádak az ismételt botlásai mellett is még nagytekintélyű férfinak becsületét és kutatói tekintélyét megsemmisítik s igen alkalmasak arra, hogy a német tudománynak egy szégyenfoltját felfedezzék. De tagadni ők sem merték: Brasz képei nagyon is világosan ellene szólnak. Häckel már egyizben beismerte, hogy az illető rajzokat nem maga másolta, hanem rajzolóval *híven* rajzoltatta. Csakhogy a hűséghez igen nagy kétség fér s Häckel

nem mentegetheti magát azzal, hogy az a másoló hibája, mert kötelessége lett volna a rajzokat felülbírálni. — Brasz vádjaival szemben Häckel még több engedményt tett. Egy atheisztikus, radikal-demokratikus lapban, miután az elején dicsekedve kiemelte érdemeit, hogy ő volt az, ki a monizmus alap gondolatait már 1866-ban „*Általános morfológiájában*“ kifejtette, melyeket azután *Welträtzel* c. munkájában a filozófiának, minden körére kiterjesztet, így folytatja: „Hogy röviden véget vessek az egész vad vitának, mindjárt azzal a bűnbánó vallomással kezdem, hogy nagy számú embrió-képeimnek kis része, (száz közül 6—8) tényleg hamisított, — mindazok, melyeknél a meglevő bizonyító anyag annyira hiányos vagy elégtelen, hogy összefüggő fejlődési láncolat megalkotásánál az ember kénytelen a hézagokat hipotézisekkel kitölteni s a hiányzó tagokat összehasonlító szintézis által rekonstruálni. Mily nehézségekkel jár ez a feladat, s mily könnyen tévedhet a rajzoló, azt csak a szakképzett embriológus tudja megítélni . . .“ — Sajátságos tudomány az a häckelianizmus! Feltétlen tekintélyt követel a maga számára s hipotéziseket visz bele még képeibe is, hogy azután az ilyen *helyreigazított* ábrákból *exakt* következtetéseket vonjon. A nyugalomba vonult tanár fentebbi vallomása bizonyosan tanainak is a letünését jelenti s talán már nincs messze az az idő, midőn *Welträtzel* c. művén, mely jelenleg állítólag 120.000 példányban van elterjedve, mosolygni fognak még azok is, kik most élnek-halnak érte. Hiszen mind sikamlósabbá válik helyzetük. Az elmúlt év utolsó hónapjaiban Párisban koresszüleményt mutogattak, melyről azt tartották, hogy egy simpánsznak néger nővel való közösüléséből származott. A liberális sajtó fennen hirdette, hogy ime meg van a darvinisztikus *missing link* (összekötő kapocs) ember és majom között. Végre kisült, hogy a szegény majomember közönséges simpánsz, mely csak a szórtakaró teljes hiánya miatt hasonlít jobban az emberhez. De még kopaszága sem volt öröklött, hanem bőrbetegség következménye. Így szakad el még az a néhány szalmaszál is, melybe a häckelianisták elméletük igazolása és fentartása végett kapaszkodnak.

— **A német egyetemi tanárok** Jenában tartott gyűlésükön újból kimondották a tanárok tanszabadságát. E téren nem esnek kivétel alá a theologiai tanárok sem. Binding lipcei *jogtanárnak* e dolog szeptet ütött a fejébe s megjegyezte: „Aki mint theologiai tanár bizonyos tanári megbízatást elvállal, később pedig véleményét megváltoztatja, szerintem *erkölcstelenül cselekszik, ha tanári hivatalában marad.*“ Igaz beszéd!

— **A nyugatnémetországi ifjusági egyesület**, mely körülbelül 40.500 tagot számlál, mult évi október hó 4-én *Essen*-ben, az „ifjuság lelkesének“ a fáradhatatlan *Weigle*-nek városában első ünnepélyét tartotta, melyen a nyugati Németország minden vidékéről 5000 ifju vett részt. Az ünnepség világosan megmutatta, hogy az evangélikus egyháznak az ifjuság körében folytatott munkássága nem kicsinylendő, hanem máris oly hatalmas tényező jelentőségével bír, mellyel számolni kell. Ünnepi istentisztelet után az 5000 ifju egyesületek szerint csoportosítva körülvonult a városban s oly látványt nyújtott, minőt sem *Essen*, sem más német város még nem látott. Délután volt a tulajdonképeni díszgyűlés, melyen több beszéd elhangzása után — melyek arra utaltak, hogy a keresztény ifjuság gondozásában a vezető elv: „Imádkozzál és dolgozzál“, hogy csak igazán keresztény és férfias jellemek képesek állampolgári kötelességeiket népük javára teljesíteni, — tarka egymásutánban ének- és tornaelőadások váltakoztak, bebizonyítani akarván ezáltal, hogy az ifjuság gondozását célzó munkásságban jogos hely illeti meg a sport és kedélyesség ápolását is. A program második része az „erő, fehyíték és szeretet szellemé“-nek jeligeje alatt folyt le. — Ver sacrum! A tavasz ébredését ünnepelték, nemcsak azért, mert most

először gyűlt össze a nyugati Németország életrevaló fiatalsága, hanem azért is, mert ezen életteljes ifjakban az egyház és a német nép Istennek szentelt tavaszát lehetett látni. — Mikor hoz a mi népünknek fája ilyen tavaszi virágot?

— **Kórea megtérése.** Kóreát 5 millió ember lakja. 1873-ban jött oda az első misszionárius s csak 1884 óta keresték fel többen. A preszbyterianus misszionáriusok kezdettől fogva azt kívánták, hogy minden megtért maga is szorgalmasan hirdesse a pogányoknak az evangéliomot. És ez így is van ott. Világlátott misszionáriusok és missziói titkárok azt mondják, hogy 25 év alatt az egész félsziget keresztyénné lesz. Sehol sincsen olyan csodálatos lelkesedés a Krisztus evangéliomáért, mint itt. Tíz év előtt egy világot beutazó asszony Bird Izabella a leglelkesebb hangon szólt az ottani misszió eredményéről s a keresztyén mozgalom még most is nőttön nő. A bennszülött keresztyének kápolnákat s iskolákat emelnek s emellett mind-egyik havonként több napot fordít evangelizálásra. Mit teszünk mi az evangéliom terjesztéséért?

— **Az evangéliom Spanyolországban.** Az inkvizíció és autodafék, Loyola Ignác, a vérengző II. Fülöp s az embertelen Alba hazájában az evangéliom mind nagyobb eredményeket ér el. Egy spanyolországi lap szerint jelenleg az országban több mint 200 helyen hirdetik rendszerint az evangéliomot. Az istentiszteletek a hatóságok ellenségeskedésének dacára annyira látogatottak, hogy az istentiszteleti helyiség a hallgatókat nem képes befogadni. Minden hitszónoki állomáson vannak evang. népiskolák is, ami különösen nagy reményekre jogosít fel. Három magasabb tanintézet magasabb evangélműveltséget terjeszt; mindenek előtt a Fliedner révén ismeretessé vált madridi *gimnázium s fiatal emberek otthona*, emellett ugyan-csak Madridban egy amerikaiaktól fentartott *leánynevelőintézet*, s végül egy *evangélikus theologiai intézet* Puerto de S. Maria-ban. Tíz evangélikus folyóirat segít az igehirdetésben, melyek közül 6 Madridban jelenik meg. A műveltekről a Fliedner alapította *Revista cristiana* gondoskodik, mely vallástudományos cikkeket hoz. Még a gyermekek számára is van külön vasárnapi lap: *Amigo de la Infancia*. Madridi, barcelonai stb. könyvkereskedések a könyvek könyve mellett több értékes evangélikus művet is hoznak a nép között forgalomba; bibliaárusok helységről helysére viszik az evangéliomot mitsem törődve a katolikus papság átkaival. Mily öröndetes adatok ezek! Világosan kitűnik belőlük, hogy már Spanyolország népe és földje sincs elzárva az evangéliom elöl, hanem hogy a szolgaságból ott is evangélikus szabadságra vágyódnak.

Egyről-másról.

— „Az is el fog mulni.“ Egyszer egy európai tiszt egy indiai hercegnek fontos szolgálatot tett, ki ellenértékül egy értékes gyémánttal diszített tömör aranygyűrűt küldött neki. A gyűrű belsejébe ezen felírás volt bevésve: „Az is el fog mulni“ s az ajándékhoz a következő levél volt mellékelve: „Kedves barátom, kérem, fogadja el elismerésemnek e csekély jelét. Ha a szerencse napja fog Önnek ragyogni, ha szive hevesebben dobog az örömtől, ha a nagyszámu barátok dicsénete kedves lesz fülének, gondoljon e szavakra: Az is el fog mulni. És ha szerencsésének napja sötét felhők mögé rejtőzik, ha ösvényét tüskék borítják, ha barátai, kik szerencsésében körülhizelegették, sorban elhagyják, mint ősszel a fát a falevél, úgy vessen ismét egy pillantást e gyűrűre s olvassa el feliratát: Az is el fog mulni. De legyen bár szerencsés vagy szerencsétlen, szívem érzelme Ön iránt nem fog megváltozni,

mert ez a gyémánt sem tartósabb barátságomnál, mely el nem múlik életem végeig! — Legjobb barátunk az égben van, az kiről a zsoldár így ír: „Mert mind az égig felmarasztaltatott a Te igazmondásod“ (57. zsold. 11.) Az ő hűsége, barátsága sokkal értékeesebb és marandóbb minden földi kincsénél s emberi érzelemnél. Ismered-e már e barátot, kinek szeretete nem változik meg s nem múlik el soha!

— **A munka áldása.** Egy lelkészhez egyszer egy asszony állított be s elpanaszolta neki, hogy nagyon sok megkisértést kell elszenvednie, úgy hogy már a saját gondolataitól is fél, melyek mindenféleire csábitják. A lelkész mindenek előtt állása és hivatása után tudakozódott, aztán nyájasan kérdezé: „Hány órát dolgozik naponként?“ A hölgy meglepetve felelé: „Dolgozni? Én nem szorulok a munkára, mert hál' Istennek, van miből megélnem, dolog pedig vajmi kevés akad hazámban.“ „Nos“, felelé a lelkész, „ime megtaláltuk sokféle megkisértetésének az okát. Ha többet dolgoznék, kisértések ugyan akkor is jelentkeznének, de nem oly gyakran mint most, és könnyen legyőznék őket. Leginkább a tétlen keresztyének kisértetnek meg. De aki reggeltől estig serényen foglalatoskodik, annál a kisértő zárva találja a szív ajtaját s azt előbb fel kellene törnie. Nincs jobb pajzsunk a földi megkisértetések ellen, a munkánál“.

— **Vannak-e még emberevők?** Nemrég egy hittérítő a Kongo vidék embereivől tartott előadást. Előadása szerint: „A Kongo összes partlakói emberevők; az emberhus ezen népeknél állandó kereskedelmi cikket képez. Rabszolgákat hizlalnak, hogy a megevéshez izletesek legyenek; s a legborzasztóbb kegyetlenkedéstől sem riadnak vissza. Így a langolák először áldozataiknak karjait és lábszárait törik szét, aztán három napig vízbe mártják őket, úgy hogy csak fejük marad künn a vízből; ezáltal a hus állítólag izletesebb lesz. Az összes kongotörzseknél szokás az öregek és a betegeskedő emberek megölése; gyermekek felfalják a szüleiket, anélkül, hogy evés közben csak egy arcizmok is megrándulna. A hittérítők küzdenek ezen kannibál szokás ellen és nem eredménytelenül; de azért az emberevés még nem fog egyhamar megszűnni.“ — Szükséges, hogy az ilyen hajmeresztő dolgok is ismeretesekké legyenek, melyek leírásánál a toll majdnem eláll az ember kezében, hogy kimutassuk, milyen elsőrendű keresztyén kötelesség Krisztus mennybemeneteli parancsának teljesítése: „Elmenvén mind e széles világra, prédikáljátok az Evangéliomot minden teremtetett állatnak.“ (Márk. 16, 15.)

— **Amit nem lehet elveszíteni.** Egy pogány leánykától, ki a Jézusban való hitre tért, el akarták venni bibliáját. „Elvehetitek!“ szólt a leányka, „szavai úgysis szívembe és elmémbe vannak vésvé!“

— **Későn!** Egy falusi temetőben egyszerű sirkereszt áll ezen felirattal: „A hű tanítónak hálás gyülekezete“. Midőn egyszer a lelkész a templomból kijövet a sirhoz közeledett, egy fiatal ember állt a sírkő mellett, keserves sírásba merülve. A lelkész rögtön felismerte, mivel mint könnyelmű legényről, gyakran beszélt róla a falu. Most egészen elzülött állapotban, teljesen lerongyolódva állt a kereszt mellett. A lelkész hozzálépve, részvétteljesen megkérdezte, hogy miért sir? „Ha arra hallgattam volna, ki odalenn pihen, úgy nem jönnék most a fegyházból“, szólt a legény elérzékenyülve, félig elfojtott hangon, kezével a sirdombra mutatva. — Ez szép elismerés volt a hű tanítóval szemben, de hát nem gondolsz-e ezen szakaválnál valakire, akinek kérő és intó szava egész életeden át kísér, s aki üdvödet még inkább szívéen viseli, mint a leggondosabb földi atya és tanító összes intéseivel és tanításaival s aki békejobbát egész nap feléd nyújtja? s nem jut-e eszedbe egykori panasza: „Mennyiszer akartam egybegyűjteni a te fiaidat, miképen a tyúk az ő fiaiát egybegyűjti szárnyai alá; és nem akartátok!“ (Máté 23, 37.).

Persely.

Cselekedjünk jót mindenekkel, *kiváltképen pedig a mi hitünknek cselédeivel.* Gal. 6, 10.

Lapunk perselyébe a mult 1908. évben befolyt: 1. a *Lipcei Misszió* részére 355 K 96 f, 2. a *magyarhoni misszióegyesület* részére tagsági díj 18 K, 3. a *reformáció négy-százados belmissziói emlékalapjára* 123 K 18 f, 4. a brit- és külföldi bibliatársulat részére 3 K. **Összesen tehát: 500 K 14 f.**

Az új évfolyamban perselyünk újból nyitva áll mindenki részére. Minden jó célra szívesen veszünk, de kiváltképen a *magyarhoni ág. h. ev. misszióegyesület* s a *reformáció 400 éves belmissziói emlékalapjára* kérünk adományokat.

1908 dec. 21-től 1909 január 20-ig a következő kegyes adományokat vettük:

1. **A magyarhoni ág. h. ev. misszióegyesület részére:** a) *Adományok:* Várpalota 1908. évi missziói offertóriuma az egyházk. pénztár útján 3-13, Scholtz Matild missz. perselyéből Ágfalva 4-48, Ilauszki Sámuel Budapest (a Lipcei Misszióra) 2—, Nagysimonyi vizker. offert. 2-76, Bakonyszombathely adománya 3.—, Várpalota missziói offert. 1909-re 3-12, Szepesbéla offert. 5—, B. K. F. —92, Pröhle Károly missz. perselye Sopron 2-70, Késmárki ev. egyház offert. 2-13, Wagner Adám lelk. Ráckozár 1-42, Mucsfa vizker. offert. 1-60, Mucsfa-i nőegylet 1 K, **összesen 33 K 26 f.** —

b) *Tagsági díjak 1909-re:* Gyurácz Fer. püspök Pápa 5 K, Wagner Adám lelkész Ráckozár 5 K, Scholtz Ödön lelkész Ágfalva 3 K, Steinacker R. lelk. Svedlér 3 K, Ilauszki Sámuel betűszedő Budapest 3 K, Halwax Gyula theol. hallg. Pozsony 3 K, özv. Tomka Károlyné Ókörtvélyes 3 K, **összesen: 25 K.** —

2. **A reformáció 400 éves jubileumának belmissziói emlékalapjára:** Missziói Lapok szerkesztősége Ágfalva 10 K s a Gotthold-naptárban közzétett felhívás folytán: özv. Fleischer Zsuzsanna Svedlér 1 K, Owelt Gottfried munkás Svedlér 1 K, **összesen 12 K.**

Mindezen adományokat hálásan megköszönve, lapunk perselyét továbbra is előfizetőink s barátaink áldozatkészségébe ajánljuk.

Szerkesztőség.

Üzenetek.

Istenbe vetett bizalommal s a Jézus nevében kopogtatunk be az új év első hónapjában ismét lelkéseink, evang. hitsorsosaink s intézeteink ajtaján. Tizenkettedszer tesszük ezt s aki ismeri azon nehézségeket, melyekkel hazánkban a prot. egyházi irodalomnak meg kell küzdenie, az talán csodálkozni fog kitartásunkon. Hogy számos elszomorító tapasztalat dacára el nem lankadunk, hanem egyre lelkesebb hangulatban léptünk évről-évre a magunk elé tűzött munkamezőre, azt Isten kegyelmén kívül, ki eddig megsegített, munkatársaink buzgó közreműködésének s az előfizetők évről-évre emelkedő számának köszönhetjük. A mult évfolyamban lapunk ismét tetemesen megerősödött, minek következtében jobb papiroson, szebb kiállításban s eddig még el nem ért tartalommal és terjedelemben kezdetjük meg a jelen füzettel a 12. évfolyamot. Szívünk leghöbب vágya s fáradtságunk némi elismerése volna, ha az új évfolyam mind a 12 füzetét legalább két-két ivnyi terjedelemben hozhatnók. Ehez azonban az eddigieken kívül még legalább 100 új előfizető szükséges. Azért a jelen számot megküldjük az összes lelkészi hivataloknak, egyházfelügyelőknek, felsőbb iskoláinknak, belmissziói intézeteinknek s egyleteinknek s kérjük mindazokat, kik fáradtságunkat méltányolják, programmunkat helyeslik, s a hitalapon folyó keresztyén szeretetmunkásság kifejtését nálunk is szükségesnek tartják, — támogassák a *Missziói Lapok*at előfizetésükkel. Mi minden fillért a lap fejlesztésére fordítunk, mert büszkeségünk, hogy minden szubvenció nélkül olyan bel- és külmmissziói folyóiratot adhassunk ki, melyre szeretett egyházunk is büszke lehet. Kérjük mindazokat, kik előfizetni óhajtanak, hogy küldjék be a mellékelt postautalvány felhasználásával az 5 K előfizetési díjat, azok pedig, kik a lapot jártni nem kívánják, küldjék vissza ezen 1. számot, nehogy további felesleges költséget okozzunk magunknak — Azon bizodalommal indítjuk meg az új évfolyamot, melyben eddig még soha sem csalódtunk!

Szerkesztőség.

Orgona-gyár villamos gépek- kel berendezve.

== BUDAPEST, == **RIEGER OTTÓ**
VII., Garai-utca 48. sz.

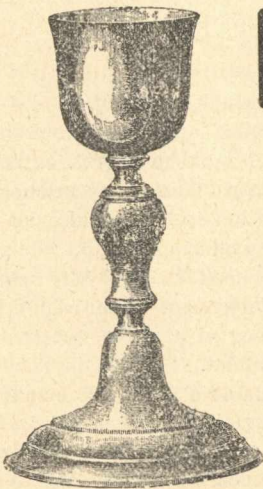
□ cs. és kir. udvari szállító □
és a Ferenc József-rend tulajdonosa.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomás, csőrendszer szerinti (pneumatikai) tartós és nemeshangu orgonákat szállít. — Mindennemű orgonajavításokat és orgonahangolásokat a legmérsékeltőbb árban és lelkiismeretes pontossággal teljesíti és jókarban tartást mérsékelt árban elvállal.

A párisi és bécsi világkiállításon stb. helyről kitüntetve.

32 évi fennállása óta 1300 új orgonát szállított.

==== Tervezetek és rajzok kívánatra díjtalanul. ====

Rétay és Benedek

egyházi műintézetében

Budapest, IV., Váci-utca 59. sz.

kaphatók az összes evangélikus templomi felszerelések, stilszerű s a liturgiai követelményeknek megfelelő kiállításban, jutányos áron. Nevezetesen: urvacsorai edények, oltárterítők, oltárképek, oltári gyertyatartók, oltárszönyegek, oltári feszületek, festett üvegablakok, szószékterítők, beteggyónási szent edények, csillárok, templomi fali gyertyatartók, keresztelési edények, keresztelő kövek, perselyek, egyleti zászlók stb. stb.

A cég a szükséges tárgyakról szívesen küld

képes árjegyzéket

s kívánatra ingyen szolgál rajzokkal és szövetmintával.

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangelikus egyházi, bel- és külmissziói havi
:: folyóirat. ::

Felelős szerkesztő és kiadó:

SCHOLTZ ÖDÖN evang. lelkész,
Ágfalva (Sopronmegye).

Scholtz Ödön

XII. évfolyam.

SOPRON.

TÖRÖK KÁLMÁN KÖNYVNYOMDAI INTÉZETE.

1909.

TARTALOMJEGYZÉK.

1. Irásmagyarázat.

Lap: Pálapostol Titushoz írott levelének magyarázata minden szám elején.
Schmidt János.

2. Általános vonatkozású cikkek.

A mi zászlónk. *Scholtz Ödön* 4
 ✓ Tanulmányozzuk egyházunk hitvallási iratait. *Pröhle Károly* 7
 Hogyan ünnepelhetné meg a dunántúli egyházkerület legméltóbban a reformáció 400 éves emlékünnepe. *Scholtz Ödön* 155
 „A protestantizmus haladásának akadályai“. *Stettner Gyula* 162
 Adakozás. — Gyűjtések. *Mayer Pál* 179
 Modernizmus és a jövő vallása. *Stettner Gyula* 182, 207
 Véssey Sándor dunánt. egyházker. felügyelő székfoglaló beszéde . 192
 Németországi utazásom. *Scholtz Ödön* 240, 264, 293
 Kálvin János. *Stettner Gyula* 259, 283
 Karácsonyi történet. *Dorn Katalin* 288

3. Belmissziói cikkek.

Bodelschwingh lelkész turfatelepe. *Wallrabenstein Jakab* 9
 Müller György, a bristoli árvák atyja, az angolok Franckeja *B. R.* 17, 57, 74
 A pozsonyi diakonissza-anyaházról. *S. Ö.* 70
 A torzsai ev. konfirmandus-otthon *Famler G. A.* 72
 A modori tót-gyülekezet árvaháza. *Zoch Sámuel* 108
 Az iglói ev. diakonissza nőegyletről. . . sz. 110
 Küzdelem az alkohol ellen. *Wallrabenstein Jakab* 120
 Az árvaház ügye a vasi felső egyházmegyében. *Ziermann Iajos* 128

Lap: Neuendettelsau 169
 A diakonissza-ügyről. „Szolgáljatok egymásnak.“ *Wallrabenstein Jakab* 213, 235
 Diakonissza-állomás Iglón. *K. I.* 272

4. Külmisziói cikkek.

A Lipcsei Misszióról. *Zimmermann János* 19, 103
 Megnyitó beszéd a missz.-egyes. alakuló gyűlésén. *Schmidt K. J.* 44
 Misszióegyesületünk feladata. *Scholtz Ödön* 45
 Missziói imádság. *Pröhle Károly* . 51
 Missziói predikáció. *Pröhle Henrik* 51
 Felhívás a magyarhoni ág. h. ev. misszióegyesület érdekében. *Scholtz Ödön és Steltzer Endre* . 68
 Evangélikus misszió a Kilimand-sáró vidékén. *Scholtz Ödön* . . . 78
 Jegyzőkönyv a misszióegyesület alakuló közgyűléséről 95
 A Lipcsei Misszió közgyűlése. *Scholtz Ödön* 187, 219
 Az orvosi misszióról 270
 A IV. misszióhét Herrnhutban. *Sch—l* 292

5. Izrael közötti misszió.

Dr. Zuckerkandl Izidor. *W. J.* 22
 Zsidóüldözés. *W. J.* 110
 Zuckerkandlné. *W. J.* 139
 Lichtenstein Ignác rabbi. Németből: *Mesterházy Sándor* 246

6. Irodalom.

Magyar.

Ad astra. *Kapi Béla* 25
 Prot. papok szt. zsebnaptára. *Vértesi Z.* 29
 Mária, a humanista magyar királyné. *Payr S.* 58

	Lap:
Muzsaj Wittnyédi István. <i>Payr S.</i>	59
Maria Dorottya nádorasszony.	
<i>Payr S.</i>	59
Házi oltár. <i>Raffay Sándor</i>	60
Lelki vezér. <i>Gyurátz Ferenc</i>	60
A római katolicizmus és protestan-	
tizmus befolyása és jelentősége	
az államra. <i>Boros János</i>	141
A három világvallás küzdelméről.	
<i>Falke R.</i>	142
A hazafiság és nemzetiség kérdé-	
séhez. <i>Zsilinszky Mihály</i>	142
Egyházi beszédek a szocializmusról.	
<i>Paulik János</i>	142
Az evangéliumi Mária kultusz. <i>Ifj</i>	
<i>Koren Pál</i>	143
Prot. papok és hitoktatók zsebnap-	
tára 1910-re. <i>Vértesi Zoltán</i>	275
Bibliai történetek. <i>Geduly Lajos</i>	296
A ker. egyh. rövid története.	
<i>Geduly Lajos</i>	296

Német.

Neue kirchliche Zeitschrift	
27, 141, 274,	297
Theologisches Zeitblatt	27
Ist Gott tot? <i>E. Dennert</i>	28
Eine neuentdeckte alte Welt. <i>W.</i>	
<i>Jausz</i>	28
Evang. Glaubensbote für die Zips.	28
A Lipesei Misszió újabb kiad-	
ványai	194, 195
Kann auch ein Pastor selig wer-	
den? <i>Dietrich Vorwerk</i>	273
Kindertränen. <i>H. Andrae</i>	274
Um des Glaubens willen. <i>M. Rüdiger</i>	274

Belföld.

Iház Lajos. 29. Poszvék Sándor.	
29. A prot. lelkészek fizetésrendezési	
ügy. 30. A magyarhoni ág. h. ev.	
misszióegyesületről. 31, 32, 60, 62, 84,	
112, 144, 196, 225, 246, 275, 297.	
Bosznia és Hercegovina. 32, 250.	
Zágráb. 33. Battyánd. 33. Resicabánya.	
33. Tétény. 33. Balf. 33. Alkohol elle-	
nés min. rendelet. 34. Árpádházi „szent“	
Erzsébet. 34. A bedölt dorozsmai is-	
kola. 34. A győri r. k. püspök. 35.	
Missziói körutazás. 62. Scholtz G.	

püspök gyűjtése. 84. Gusztáv Adolf	
egylet. 84, 197. Sopron. 84. Ifjusági	
keresztény egyletek konferenciája. 85.	
Az orsz. ág. h. ev. tanáregyesület. 112.	
A soproni ev. lic. tanulók belmissziói	
egyesülete. 112. Az olaszországi sigitő	
bizottság. 113. Stein Aurél hazánkfia.	
113. Győr. 114. Budapest. 114. A	
Bethlen Gábor kör. 114. Protestans	
unió. 143. Tisza István gróf. 144. Az	
egyet. egyház nyugdíjintézete. 145.	
A soproni theol. akad. önképzőköre.	
145. A torzsai konfirmandus otthon.	
146. A soproni felső egyházmegye	
belmissziói egyesülete. 171. A győri	
ev. belmissziói egyesület. 171. A Hay-	
pálbotrány. 172, 300. A dunántuli egy-	
házkerület új felügyelője. 195, 224. Dr.	
Baltik F. püspök. 196. A tiszai egyhk.	
rozsnyói árvaháza. 197. Hogyan ünne-	
pelhetné meg a dunántuli egyhk. a	
ref. 400 éves emlékünnepét? 197. A	
dunántuli egyhk. gyámintézete. 198.	
A pinkafői árvaház. 198. Különlényo-	
matok. 198. Egy prot. theol. tanár a	
protestantizmusról. 225. Luthertársaság	
226, 248, 299. A jezsuitarend magyar	
provinciája. 227. A dunáninnyi egy-	
házkerület. 227. A messzinai waldens	
gyülekezet köszönete. 247. Dr. Masz-	
nyik Endre. 247, 276. Inquizióció egy-	
házunkban. 248. A egyet. nyugdíj-	
intézeti bizottság. 249. Az evang. e. e.	
gyámintézet. 250. Zoványi Jenő. 250.	
Új egyházi év. 275. Az egyetemes	
gyűlés. 276. A vegyes házasságokra	
vonatkozó utasítások. 277. Kámory	
Samuel. 298. Az egyetemes lelkészi	
értekezlet. 298. Urbán Reinhold könyv-	
kereskedése és kiadóhivatala. 300.	

8. Külföld.

A messzinai földrengés 55, 62.	
Häckel Ernő Henrik 35. A német	
egyetemi tanárok jénai gyűlés 36.	
A nyugatnémetországi ifj. egyesület 36.	
Korea megtérítése 37. Az evangéliom	
Spanyolországban 37, 229. Darwin	
születésének századik évfordulója 87.	
A halotthamvasztás 87. Olaszország	
88, 173, 200. Sven Hedin 89. A dán	
templomépítő társulat 89. A bécsuj-	
helyi katonai akadémia növendékei 89.	

A belga missziói egyház 90. Az angol lelkészek és orvosok 90. A biblia 412 nyelven 90. Kuba 90. Ausztria 114, 198, 301. A lipcei missziói ünnepély 115. Az egyet. ev. luth. konferencia 146. Az erlangeni egyetem 146. A monisták szövetsége 146. Franciaország 147. Az északamerikai egyesült államok 148, 201. Kath. propaganda Északamerikában 148. Japán 148, 201. Afrika 149. Törökország 173. Palesztina 173. Mezopotámia 173. Perzsia 174. Bolivia 174. Németország 199, 227. Az angol egyházi misszióegyesület 201. Szumatra 201. Luth. Gotteskasten 228, 252. A kaiserswertti keleti misszió 228. Svájc 228. Balkán félsziget 230. A Gusztáv Adolf-egylet 251. Cesare Lombroso 253. Az oroszországi evang. mozgalmakról 253. A német császár leányának konfirmációja 278. A német katolikusok nagygyűlésén 301. A hernhuti testvérszövetség 302. Fleming Pál 302. India 302.

9. Egyről-másról.

Az is el fog mulni 37. A munka áldása 38. Vannak-e még emberevők? 38. Amit nem lehet elveszíteni 38. Későn 38. Hány zsidó van a világon? 174. Az ujgineai misszió 174. Tartózkodjunk a szeszes italoktól 202.

10. Persely.

39, 63, 91, 115, 149, 175, 202, 230, 254, 278, 302.

11. A misszió egyesület nyugtázása.

150, 202, 230, 254, 278, 303.

12. Üzenetek.

39, 63, 151, 175, 203, 231, 255, 279.

